Vampirske priče

Dugonjić, Marko

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of dramatic art / Sveučilište u Zagrebu, Akademija dramske umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:205:544992

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

Repository of Academy of Dramatic Art

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

AKADEMIJA DRAMSKE UMJETNOSTI

Diplomski studij filmske i televizijske režije

Usmjerenje igrani film

VAMPIRSKE PRIČE

od mitova i legendi preko književnosti do filma i televizije

Diplomski rad

Mentor: Zvonimir Jurić, doc. art.

Student: Marko Dugonjić

Zagreb, 2020.

SADRŽAJ:

Sažetak……..……..……... 3

1. Uvod ….……...……...…….…….. 4

2. Mitovi ……...……. ……...…….... 7

3. Legende …….…….. 11

4. Književnost ……...…….....……....……..... 22

5. Film ……..……....……... 34

6. Televizija ……...……... 52

7. Zaključak …….....……..…… 55

8. Literatura ……..……... 56

9. Filmografija ....……. 57

10. Popis slikovnog materijala …..…….. 58

11. Izvori s mrežnih stranica …..……..... 60

12. Posebni dodatak - *Osobna kapljica krvi* - *ilitiga nesuđeni diplomski film* ……..... *63*

13. Izjava o akademskoj čestitosti ……64

14. DVD s diplomskim radom u pdf formatu *[na korici rada]*

Sažetak

Intencija ovog rada jest ponuditi ključ razumijevanja i uspješnosti *vampirske priče* kroz sažeti prikaz odabranog uzorka od folklornih predaja iz vremena drevnog Babilona, mitova i legendi preko književnosti pa do filma i televizije 21. stoljeća. Kroz ovo višetisućljetno putovanje o pripovijedanja o *vampiru* kojeg smo doživljavali u tradicijskom vjerovanju kao smrtnu prijetnju za vlastiti život i imovinu, potom kroz gorko-slatku dopadljivost i strah u fikciji gotičkih romana te u konačnosti zaljubljenost i empatiju koju gajimo prema tom fikcionalnom biću u novijem pripovjedačkom ciklusu na filmu i televiziji. Rad sačinjava trijada - *mit i legenda*, *književnost* te *film i televizija*. Pokušat ću dati odgovor zbog čega i do današnjeg dana interes za vampire ne jenjava nego baš suprotno žanr upravo doživljava svoj ponovni procvat i to ne samo kao produkt popularne kulture nego i na području umjetničkog filma.

Ključne riječi: ***vampir, priča, mit, legenda, književnost, film, televizija***

Summary

This thesis intends to offer the key to understanding and the success of *the vampire story* through a concise presentation of a selected sample from folklore traditions from the ancient Babilon era, myths and legends, via literature to 21' st century's film and television. Through this few millennia of the journey of *vampire* storytelling we have experienced in traditional belief as a mortal threat to our own lives and property, then through the bitter-sweet likeability and fear of Gothic novels, and finally the infatuation and empathy we cultivate toward that fictional being in the recent narrative cycle on film and television. The work consists of a triad - *myth and legend*, *literature*, and *film and television*. I will try to give an answer as to why to this day the interest in vampires is not waning but on the contrary, the genre is just experiencing its resurgence, not only as a product of popular culture but also in the field of art film.

Key Words: ***vampire, story, myth, legend, literature, film, television***

1. UVOD

Bez lika vampira nema ni vampirske priče. Vampirska priča je i fenomen i plod ljudskog uma. Kao fenomen prvotno nastaje iz straha za vlastiti život, imovinu i stoku kao "stvaran" krivac odnosno žrtveni jarac za nedaće koje su kroz vjekove pratile ljudski rod, od prvih zapisa iz vremena kolijevke civilizacije pa i do današnjeg dana u nerazvijenim sredinama. Kao plod ljudskog uma su neizostavan dio fikcijskog narativnog imaginarija. U gotičkim romanima doživljava svoju fikcionalnu reinkarnaciju, a onda i potpunu egzaltaciju i eksploataciju na filmu i televiziji. Rijetko što se proteže kroz povijest, mit, legendu, književnost, kazalište, film, televiziju, strip, kompjuterske i mobilne igre kao vampirska priča.

Vampir dijeli osobine s vješticama, čarobnjacima, demonima i vragom. Smrt, besmrtnost, neumrlost, život, opojna privlačnost, ljepota, ljubav, seks, erotika, bogatstvo, moć - te neizostavna krv su motivi koje se neprestance repetiraju u vampirskim pričama. Gotovo da nema čovjeka, usudio bih se reći čak i malog djeteta, kojem pri spomenu riječi *vampir* ne dolazi slika bljedolikog grofa s plaštem[1] i istaknutim očnjacima koju nam je Bram Stoker sa svojom Drakulom ostavio u nasljeđe kao jedan od temeljnih vampirskih kanona.

Psihijatrija bolest *kliničkog vampirizma* [2]odnosno drugim nazivom *Renfieldov sindrom* klasificira ljude koji imaju nesnosnu potrebu za konzumacijom ljudske krvi i nanošenjem rana kako bi došli do krvi, a nosi naziv po liku iz Drakule. Isto tako, *porfirija* je bolest koja, po nekima znanstveno dokazuje postojanje vampira. Njihovo stanište, tipičan način života i izgled pokazuju da su vampiri ljudi koji su patili od porfirije. U bolesnika s ovom bolešću javlja se povećana fotosenzitivnost i pojava teških opeklina odmah nakon izlaganja suncu. Oni su prisiljeni voditi večernji i noćni život.[3]

Nastala je i zasebna disciplina kojoj se posvetio nemali broj ljudi u izučavanju fenomena vampirizma - vampirologija[4]. Priče su utjecale na stvaranje gotičke supkulture, koriste se u marketingu, u nazivu proizvoda... čak su i odabir životnog stila. Osebujni pojedinci današnjice tvrde da su vampiri te da uživaju krv svojih partnera dobrovoljaca poput Lilith Vampyre[5] iz Londona ili hrvatski slučaj splitske dizajnerice, performerice i akademske slikarice Olje Einfalt Mihovilović[6], obje imaju profile na društvenim mrežama gdje pišu i objavljuje fotografije svojih vampirskih života i imaju po nekoliko desetaka tisuća pratitelja.

---

1 Više o uporabi plašta u Drakuli u poglavlju o filmu

2 https://www.forensicpsychology.org/19_Drakulic%20ACFP%202018%20Clinical%20Vampirism.pdf - pristup 07.06.2020.

3 https://hr.sphere-medical.com/sindrom-vampira-bolezn.html - pristup 07.06.2020.

4 https://www.centreofexcellence.com/shop/vampirology-diploma-course/ - pristup 24.06.2020.

5 https://www.vecernji.hr/lifestyle/radi-posao-9-17-a-ostatak-vremena-misli-da-je-vampir-star-600-godina-pije-ljudsku-krv-izbjegava-svjetlost-1412134 - pristup 24.6.2020.

6 https://www.24sata.hr/show/ja-sam-olja-einfalt-mihovilovic-vampirica-sam-iz-14-stoljeca-699956 - pristup 24.6.2020

Strah od vampira prati ljude gotovo od pojave pisane riječi, te prijeteće likove živih mrtvaca nalazimo i u najstarijim mitovima. (Wayne Bartlett i Flavia Idriceanu, Legende o krvi, Naklada Ljevak, Zagreb, 2006:10). Vampir zastrašuje čak i u suvremenom svijetu. To užasno stvorenje, koje je plašilo drevne narode i prije nekoliko stotina godina sijalo paniku po selima Istočne Europe, u ovoj eri računala i svemirskih putovanja i dalje neočekivano djeluje na nas, iako sada u promijenjenom obliku. Mit se razvijao i danas koristi drugačija sredstva kako bi prizvao naše strahove. Mehanizmi straha nadjačali su tehnološki napredak. (isto:10).

Naš je svijet po mnogo čemu jednako opasan za nas kao što je bio i za naše pretke, a načela dobra i zla još djeluju na našu maštu. To objašnjava popularnost vampirskih filmova, od *Buffy, ubojice vampira* do *Van Helsinga*. Do određene smo mjere uhvaćeni u vrtlog vlastitog uma, u kojem nepoznato i natprirodno još uvijek mogu prestraviti i očarati. Upravo je to u srcu neuništivosti mita o vampirima: granična crta između svijeta svakodnevice i zemlje u kojoj se vrzma "čitavo mnoštvo užasnih zamisli; sve su bile povezane sa smrću i vampirima; s krvlju, bolom i nevoljama" vrlo je tanka, tanja no što bismo željeli. (isto:10).

Izmišljene priče doimaju nam se istinitima zbog strahova koje nosimo u sebi. (isto:11). Stoljećima se vjerovalo da bolove i bolesti izazivaju zli duhovi koje prizivaju vještice i čarobnjaci. (...) Strah od smrti i strah da će duše preminulih ostati "zarobljene" na zemlji, temeljni su uzrok pogrebnih obreda. Ako se ti obredi nisu poštivali ili je nešto pošlo po zlu, mrtvi nisu mogli pronaći počinak, nego su se vraćali da kazne žive. Sporadično izbijanje aktivnosti "vampira" koji su u sedamnaestom i osamnaestom stoljeću terorizirali naselja, vjerojatno je posljedica kuge ili drugih prirodnih pojava. U razvoju slike vampira važnu su ulogu odigrale glasine, a pokretao ih je mentalitet sličan onome koji je u nešto ranije doba doveo do suđenja vješticama. (isto:11). Kuga, koja je desetkovala istočnoeuropska sela tijekom velikih "vampirskih epidemija", bila je i te kako stvarna, no natprirodna objašnjenja njenih uzoraka više nam se ne čine uvjerljivima. (isto:12).

Vampirizam je mješavina mnoštva različitih motiva i simbola. Često se dvjema glavnim značajkama te pojave smatraju veza s krvlju i stanje "neumrlosti", no kada bismo je pokušali opisati samo pomoću njih, zanemarili bismo brojne druge osobine koje objašnjavaju njenu moć nad maštom. Vampirizam je povezan s toliko drugih natprirodnih oblika da ga nije moguće sagledati sama za sebe. Vampirizam je također mješavina povijesnih zapisa, legendi, književnosti i filma. Ponekad je teško odrediti gdje završava jedno, a počinje drugo, jer su granice između njih nejasne, što je čest slučaj s povijesnim osobama o kojima kruže razne priče. (isto:12).

Primjer značajan za vampire jest čovjek po kome je grof Drakula dobio ime, srednjovjekovni vladar poznat kao Vlad Tepeš. Kao povijesni lik, bio je i ostao junak svoje domovine, ali u očima mnogih ljudi pogrešno je povezan s vampirom. Tko je bio "pravi" Drakula - ratnik koji se junački odupirao Turcima ili transilvanijski grof Brama Stokera? O temi vampirizma napisana je gomila knjiga i neprestano se, velikom brzinom, snimaju novi filmovi (i serije). (isto:13).

1.1. DEFINICIJA VAMPIRA

Poput svih plodova mašte, vampir ima mnogo oblika i svaki odražava običaje, vjerovanja i strahove pojedine kulture. Teško je dati samo jednu definiciju vampira, jer je nemoguće sve aspekte, koji se razlikuju od jedne pojave do druge, sažeti u nekoliko riječi. (Bartlett, Idriceanu 2006:15). Navodim dvije definicije vampira u kojima su sadržana dva klasična elementa: mrtvačka vanjština i sposobnost povratka u neku vrstu života te glad za krvlju.

1. "***Mrtva osoba za koju se vjeruje da noću izlazi iz groba i pije krv živih ljudi***"

(Penguin English Dictionary, prema Bartlett, Idriceanu 2006:15)

2. "***Pokojnik kojega pokreće duh demona"***

(obično iz crkve izopćen ili koji je umro bez sakramenata); prema istočnoeuropskim pučkim vjerovanjima noću ustaje iz groba i ljudima siše krv sve dok ga se ne spali ili mu se srce probode glogovim kolcem (prema Hrvatskom jezičnom portalu[7])

Rječnik Penguin English Dictionary (Bartlett, Idriceanu 2006:15) nudi i drugi opis koji se može sagledati više u prenesenom političkom i klasnom smislu[8]:

3. "***Osoba koja živi od zlostavljanja i iskorištavanja drugih***"

Vampir je "povratnik", biće koje dolazi s one strane groba i satire živote kako bi nastavilo svoje ukleto i neprirodno postojanje. Osim potrebe za krvlju i stanja "neumrlosti" (niti mrtav, niti živ, već kao u duhovnoj "ničijoj zemlji"), vampir ima i druge osobine koje trebamo razmotriti, poput čarobnjačkih svojstava, seksualnosti i povezanosti s prirodom. (isto:16).

[7] http://hjp.znanje.hr/ - pojam *vampir* - pristup i preuzeto 10.6.2020.
[8] Više o interpretaciji ove definicije u poglavlju zaključka

2. MITOVI

Mit se razvio u različitim dijelovima svijeta, u mnogim međusobno nepovezanim kulturama, te njegovo drevno porijeklo, ukazuje na to da su strahovi izazvani njegovom pojavom duboko ukorijenjeni u ljudskoj psihi. (Bartlett i Idriceanu 2006:16). Autori navode da je vampir bio prihvaćen kao stvarno biće i da je bio prisutan posvuda te da povijesni zapisi o vampirima postoje od početka pisane povijesti.

Mitski vampir obično nastaje preobrazbom u kojoj nevini postaju pokvareni: obična nezgoda ili kršenje neke društvene ili moralne zabrane mogli osloboditi paklene sile. (isto:18). U Hrvatskoj, uzrok je bilo rodoskvrnuće (neumrli je ovdje imao naziv *pijavica*), a tako je bilo i u Srbiji (*vlkoslak*, *mulo* ili *dhampir*). U Rumunjskoj su *strigoiul* ili *moroiul* postajala nezakonita djeca roditelja koji su i sami rođeni izvan braka. U Makedoniji je vampir bio poznat kao *vrykolakas*, a nastao bi kršenjem raznih zabrana, primjerice, kada bi umrlo nekršteno dijete ili se pogrebni obredi ne bi dužno poštivali (isto:18). Autori ističu da je vampirsko područje mnogo veće od Europe i objašnjavaju karakteristike pojedinih inačica *vampira* sa svih kontinenata svijeta. Tako navode da su u Gani i Togu, postojali *adyxe* i *obazifo*, na Madagaskaru *ramanga,* u Indiji *bhuta*, *brahmaparush, gayal,* u Kini *kuang-shi,* u Japanu *kasha,* na Filipinima *aswang* i *danag*, u Novom svijetu *lobishomen* u Brazilu, u Meksiku *tlaciques*, a u Australiji *talamur* (isto:19-21). Kako su uzroci nastajanja vampira bili različiti, bili su potrebni i različiti načini uništavanja, već prema iskustvu i običajima pojedinog kraja.

Možda zbog toga u književnosti (i filmu i televiziji) ima toliko različitih načina ubijanja vampira. Naravno, klasična metoda je probadanje srca kolcem, no vjerojatno je svima, prvi prvom čitanju Drakule, bilo iznenađenje što je grof stradao na drugačiji način: uboden je nožem u srce i prerezan mu je grkljan. (isto:18).

U asirskoj i babilonskoj mitologiji trećeg tisućljeća prije Krista spominje se ***edimmu* / *ekimmu***. To je stvorenje zapravo bilo duša preminula čovjeka koji nije mogao pronaći mir. Postojalo je više načina da se pojavi ekimmu. Dva su načina slična onima kojima se objašnjava postanak duhova: neuzvraćena ljubav, i nasilna ili preuranjena smrt. Treća je metoda, s obzirom na kasnije predaje o vampirima, posebno važna: smatralo se da vampiri mogu stvoriti neispravno provedeni pogrebni obredi. Iz istog razdoblja potječe i ***prvi zapis o vampiru*** - spominje ga se na pečatu jednog cilindra iz drevnog Babilona (isto:20).

9

10

[9] Slika - *Edimmu* - https://en.wikipedia.org/wiki/Edimmu - preuzeto 01.07.2020.

[10] Slika - *Lilith*, John Collier, 1892.- https://hr.wikipedia.org/wiki/Lilit#cite_ref-Knight,_Thomas_H.,_str._91_1-0 - preuzeto 01.07.2020.

[11]
[12]
[13]

Inkub[14] (lat. *incubo*; noćna mora), u rimskoj mitologiji, demon noćne more. U srednjovjekovnim vjerovanjima, muški demon koji opći s vješticama, dok je prema pučkom vjerovanju, zloduh koji spolno opći s usnulim ženama. **Sukub**[15] (lat. *succubus*) je, prema pučkom vjerovanju, mitološki ženski demon koji spolno opći s muškarcima u snu, pojavljujući se u obliku lijepe žene. Vjerovalo se da višestruki odnosi sa sukubom mogu prouzročiti bolest ili čak smrt napadnutog muškarca.

Poznata sukuba je **Lilith**, koja je s arkanđelom Samaelom izrodila mnogobrojne demone. Lilith je važan lik u židovskoj demonologiji.[16] Prvi put spominje se oko 700. pr. Kr., a simbolizira mračni aspekt božice Majke. Predstavlja Adamovu prvu ženu koja je, jer je stvorena na isti način, tražila ravnopravnost s njim. Kada nije uspjela u tome, bijesno je napustila Eden. U Bibliji se ne spominje izrijekom. Češće je zastupljena u postbiblijskoj literaturi, gdje se spominje kao demon noći (hebr. *layil*; noć). Izrazito opasna za trudnice, novorođenčad i malu djecu.

Mora[17] je zlokobno mitološko biće koje napada ljude u snu, poznato u slavenskoj, ali i u drugim europskim mitologijama. U Hrvatskoj su predaje o *morama* karakteristične za obalni pojas Jadranskog mora i Dinaride, gdje još žive u starim pričama i legendama. Prema tradicijskom vjerovanju, mora napada usnule ljude, sjeda im na grudi, guši ih i siše im životnu energiju. Postoji sličnost između more i drugih mitoloških bića, poput inkuba i sukuba. Mora se kod Južnih Slavena naziva još i *mura*, *zmora*, *morina*, *morica* i *morava*, a kod Istočnih Slavena *kikimora* je noćno žensko biće, nalik na moru, koje dolazi "moriti" čovjeka, odnosno ometati ga u snu. Iz pojma "mora"[18] proizlazi u južnoslavenskim jezicima i izraz "noćna mora" te izreka "more me brige".

---

11 Slika - *Inkub*, 1870. - https://hr.wikipedia.org/wiki/Inkub#cite_note-1 - preuzeto 01.07.2020.

12 Slika - *Moj san, moj loš san*, Fritz Schwimbeck, 1915. https://hr.wikipedia.org/wiki/Sukub#searchInput - *01.07.2020.*

13 Slika - *Noćna mora*, John Henry Fuseli https://hr.wikipedia.org/wiki/Mora_(mitologija)#cite_note-1 - preuzeto 01.07.2020.

14 Opća i nacionalna enciklopedija u 20 svezaka, sv. IX, Zagreb, 2006. str. 151. - prema Wikipedia - Inkub -preuzeto 1.7.2020.

15 http://www.paranormal-encyclopedia.com/s/succubus/ - pristup 02.07.2020

16 Thomas H. Knight, Demoni, Zagrebačka naklada, Zagreb, 2003., str. 91.- prema Wikipedia -Lilith 1.7.2020.

17 Luka Šešo, Živjeti s natprirodnim bićima, Jesenski i Turk, Zagreb, 2016., str. 58.-59. - prema Wikipedia - Mora 1.7.2020.

18 Izvedenica riječi "*mora*" dolazi od praindoeuropskog korijena "*mer*, koje se, osim kod slavenskih naroda, pojavljuje i u jezicima drugih europskih naroda, primjerice "*nightmare*" (noćna mora) u engleskom jeziku, "*mahr*" u njemačkom, "*cauchemar*" u francuskom ili "*nachtmerrie*" u nizozemskom. - prema Wikipedia - Mora

Krv igra bitnu ulogu u mnogim kulturama, što se najbolje može vidjeti u nekim od najstarijih **kozmogonijskih mitova.** Ti mitovi kao da slijede određen uzorak i definiraju ljudsku prirodu s različitih aspekata. Čest simbol je poimanje krvi kao životne supstance i izvora života. Rane mitologije Stvaranje često opisuju kao nasilan i kataklizmičan čin, koji čitav materijalan svijet podvrgao *dvostranosti života i smrti*, dobra i zla, pa materija od samog postanka ima *dvojaku prirodu*: rađa se od žrtvovanog božjeg bića i djelomice je božansko, no nad njime ostaje i tamna sjena nasilnog ubojstva. *U sve što je Živo utisnut je znak Smrti.* (Bartlett i Idriceanu 2006:87)

Krv je jedna od središnjih tema ljudskog promišljanja, a povezana je sa životom i smrću, obrednim žrtvovanjem i nasiljem. Simbolizira snagu i mladost i stoga je ključan element vampirskih mitova o vječnom životu ili vječnoj smrti. Bit vampirskih mitova sadržana je u riječima "***krv je život***", kojima u Drakuli ludi Renfield tumači svoju naopaku filozofiju. U knjizi i filmskim adaptacijama Renfield je pacijent koji se nalazi u sanatoriju koji hvata muhe, pauke i ptice (muhe i jede kako bi upio njihovu "životnu snagu") i kojega Drakula telepatskim putem drži pod svojom vlašću. Ovoj izjavi težinu daje njeno biblijsko porijeklo, osobito izvadi li se iz konteksta, iz usta luđaka, kao da se želi reći da je *mit o vampirima mračna interpretacija temeljnih slika kršćanske misli.* (isto: 83). Pojavom kršćanstva, strahovi od vampirskih predaja nisu se stišali. Dapače, pojačala ih je važnost koju kršćanska teologija pridaje krvi. (isto:24).

"*Reče im stoga Isus: "Zaista, zaista, kažem vam: ako ne jedete tijela Sina Čovječjega i ne pijete krvi njegove, nemate života u sebi! Tko blaguje tijelo moje i pije krv moju, ima život vječni; i ja ću ga uskrisiti u posljednji dan. Tijelo je moje jelo istinsko, krv je moja piće istinsko. Tko jede moje tijelo i pije moju krv, u meni ostaje i ja u njemu*."
(Biblija, Iv 6, 53-56)[19]

Kršćanski simbolizam najizraženiji je u alegorijskim legendama o potrazi za Svetim Gralom. Te su legende, nastale spajanjem poganske, keltske, i kršćanske mašte, zaposjele maštu srednjovjekovnog čovjeka. (isto:85). Sličnosti između riječi "Saint Gral" (Sveti Gral) i "Sang Real" (Kraljevska Krv) također je sugestivna. Uz tako jasne i nepogrešive poveznice krvi, moći i životne snage, nije teško vampirizam doživjeti kao ironičnu parodiju kršćanstva, osobito zbog fiksacije krvlju. (isto:87).

Učestalo je zapisano vjerovanje da će se pokojnik vratiti kao vampir 40 dana nakon smrti. U kršćanskoj mitologiji broj 40 vezan je uz 40 dana koje je Isus proveo u pustinji iskušavan od vraga, 40 sati nakon smrti Isus je uskrsnuo, i najvažnije za ovo vjerovanje o vampirskom povratku, Isus je nakon uskrsnuća 40 dana bio na Zemlji, ukazao se učenicima i nakon toga s Maslinske gore uzašao na Nebo (Dj 1,1-11). Vjerojatno je da je pučka pobožnost to kršćansko vjerovanje pomiješalo s vjerovanjem, osobito kod Južnih Slavena pravoslavne vjeroispovijesti, s onim o duši umrloga koja prvih četrdeset dana nakon smrti boravi blizu ljudi. Sljedeći korak je vjerovanje da duša osobe "predestinirane" da postane vampir, 40 dana "čeka" svoju sudbinu, odnosno, hoće li postati vampir ili će joj biti dopušteno otići u "više sfere", zauvijek napuštajući materijalno tijelo. (Marija Rajković Iveta i Vladimir Iveta, Oni koji noću ustaju iz groba, Srednja Europa, ZG: 2017: 44).

19 https://www.prostorduha.hr/node/187076 - pristup i preuzeto - 03.07.2020.

2.1. SLAVENSKA TRADICIJSKA VJEROVANJA O VAMPIRU

Lik vampira kakvog, u glavnim crtama, danas poznajemo nastao je među slavenskim narodima, napose južnoslavenskim. Vrlo je vjerojatno da su još u slavenskoj prapostojbini postojale priče o oživjelim mrtvima koji piju krv, a koje su pojedini slavenski narodi prenijeli u nove domovine. Različita su imena za ta bića, ali većina imaju jednaki korijen. Tako se u Rusiji zovu *upyr* i *vapir*, u Poljskoj *wampir* i *upior*, u Bugarskoj *vapir* i *vampir*, u Srbiji, Bosni i Hercegovini i dijelovima Hrvatske *vampir*. Oživjela krvopija u Hrvatskoj uglavnom se javlja pod imenom *vukodlak*, koji se izmijenjeno kao *vurdalak* javlja i u Rusiji. Od svojih slavenskih susjeda su Grci vjerojatno uzeli ime za "svog" vampira - *vrykolakas*. U južnoj Dalmaciji, Crnoj Gori i jugoistočnoj Hercegovini javljao se zanimljiv naziv *tenac* ili *tenjac*, za koji se pretpostavlja da dolazi od grčke riječi za grobnicu - *thénar*. Sličnu etimologiju ima i *grobnik*, naziv za vampire u Makedoniji. Pod nazivom *lorko* vampir se javlja u južnoj Dalmaciji. moguća je poveznica s Orkom (lat. Orcus) rimskim bogom smrti, kasnije izjednačenim s Plutonom, vladarom podzemnog carstva. Posebnu grupu naziva čine oni koji podsjećaju na antičke strige. Tako nalazimo naziv strigoi u Rumunjskoj i *striga* ili *štrigun* u Istri i Kvarneru i crnogorskom primorju (Marija Rajković Iveta i Vladimir Iveta, Oni koji noću ustaju iz groba, Srednja Europa, Zagreb, 2017: 8).

Ima nekih sličnosti između vraga i vampira. Tako vrag boravi na raskršćima, vodenicama, ruševinama, grmlju što su sve mjesta kojima možemo naići i na vampira. Nadalje, vrag se može prikazati u obliku životinja, kao što su mačka, pas, svinja, zmija, a vidjeli smo da se u tom obliku javlja i vampir. Osim toga, vragovi zavode i žene te mogu imati djecu s njima, a najopasniji su po noći, točnije od ponoći do buđenja prvih pijetlova. Naravno, kao i kod vampira, radi se o iskonskom ljudskom strahu od noći i mraka. Prema nekim vjerovanjima i mišljenjima (eksplicitno navedeno u procesu na Lastovu i pričama s Pelješca) (..) vampir i nastaje tako da u mrtvo tijelo "uđe" vrag i oživi ga. Kao zaštita od vampira zabilježeni su vatra, rog, nož i drugi oštri predmeti, glog, trnje, češnjak. (isto:55).

U tradicijskim pričama rijetki su zapisi da im smeta križ ili sveta voda, sakralni objekti i ostali vjerski simboli tako da ih njihov dodir može uništiti ili odbiti od napada, kako je to prikazano u brojnim knjigama, filmovima i stripovima u suvremenoj kulturi iz 20. i 21. stoljeća. Međutim, kod uništenja ili sprečavanja ustajanja vampira koriste se neki vjerski simboli. Križ i sveta voda ostavljaju se na grobu pokojnika za kojeg se sumnja da je vampir, a mogu poslužiti i trnje, loza (od nje dolazi grožđe od koje nastaje misno vino "sveta krv"), maslina ("sveto ulje"). Unatoč službenom protivljenju Crkve tom praznovjerju, zabilježeno je da su svećenici aktivno uključivali u progon vampira. Tako raskopavanje groba i uništavanje vampira treba biti kombinirano s molitvom, pri čemu su prisutni i svećenici. (isto:55).

3. LEGENDE

U nekim dijelovima Europe, kraj sedamnaestog stoljeće obilježilo je izbijanje epidemija ("zaraze neumrlih") koje su se nastavile i u sljedećem stoljeću. Naime, vampirizam je bio prisutan uglavnom u područjima koja su tek nedavno iz ruku onemoćalog Osmanskog Carstva prešla pod vlast sve moćnijih europskih carstava, pogotovo Austrije. Kulturna mješavina tog područja, gdje su predaje o vampirima spadale u svakidašnja vjerovanja, Zapadnjacima je bila nova i čudesna, a njihovo oduševljeno objavljivanje tih priča samo je pojačalo zanimanje javnosti za ta iznimna zbivanja. (isto:30). No, žrtve epidemija o njima nisu pisale, već su te čudne događaje nastojale sačuvati pomoću folklora i usmene predaje, a to je mnogo teže provjeriti i ostavlja mnogo slabiji trag u povijesnim zapisima. Brojne legende čak i u današnje, moderno doba, pokazuje da njima ti događaji nisu toliko čudesni kao, recimo, valonskom časniku na službi u Mađarskoj. Zato ne možemo sa sigurnošću ustvrditi da je vrhunac zaraze bio u sedamnaestom i osamnaestom stoljeću, ali možemo reći da je u Zapadnoj Europi zaraza zabilježena u znatno većim razmjerima nego prije. Tijekom tog razdoblja - točnije 1732. godine - riječ "vampire" je prvi put ušla u engleski jezik. (isto:30). I to je prema navodima srpskih medija jedina srpska riječ koja je općeprihvaćena u svim narodima, odnosno riječ koja je ušla u rječnik svih naroda.[20] Nakon članka o slučaju vampirizma u Srbiji 1732., koji je objavljen u austrijskim, njemačkim, britanskim, francuskim i nizozemskim novinama, rasplamsale su se rasprave o vampirima. Malo griješeći u početnoj godini, Voltaire je napisao: "*Od 1730. do 1735. u Europi se nije ni o čemu pričalo osim o vampirim*a."[21] (...) Tako su vampiri postali općeeuropski fenomen. Tijekom sljedeća dva stoljeća taj će fenomen obuhvatiti cijeli svijet i kao što se dogodilo i s drugim stvarima, potiskivati slične autohtone mitove s drugih kontinenata. (isto:8).

Zbog ograničenosti prostora izdvajam nekoliko legendi koje su prethodnice modernih vampirskih fikcionalnih priča (književnost, film i televizija). Dvije su iz Srbije (***Petar Blagojević, Arnaut Pavle***), koje su rasplamsale priče u zapadnoj Europi o vampirskoj epidemiji na Balkanu, dvije iz Hrvatske (***Priba, Jure Grando***) koje su starije od njih, a posljednja je ujedno i prvi zapis uništavanja vampira ikada te dvije o povijesnim vladarima koji su bili krvožedni ili su jednostavno bili mazohisti, a u narodu se vjerovalo da su vampiri (***Erzsébet Báthory, Vlad Ţepeş)***.

.

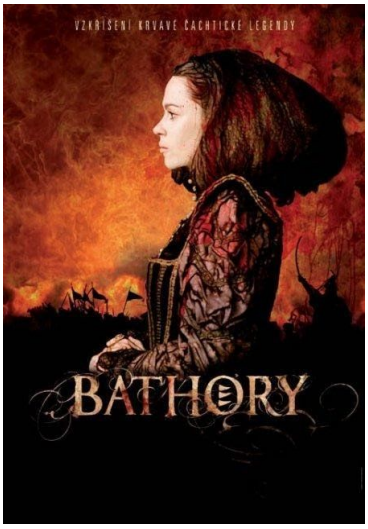
[20] https://www.alo.rs/razbibriga/zanimljivosti/ovo-je-jedina-srpska-rec-opsteprihvacena-u-svim-svetskim-jezicima/334653/vest - pristup 3.7.2020.

21 Od 173. do 1735. objavljena su najmanje 22 traktata o "vampirologiji", kako je nazvana nova tema interesa. - Klaus Hamberger, Mortuus non mordet: kommentierte Dokumentation zum Vampirismus 1689-1791., str 271. - prema Iveta, Rajković Iveta, 2017:8

3.1. ZNAČAJNIJI POVIJESNI VAMPIRI

22

23

Erzsébet Báthory

Najpoznatija povijesna "vampirica" svakako je mađarska velikašica grofica Elizabetha Báthory (1560. - 1614.) iz moćne obitelji Báthory, poznata kao "Krvava grofica" zbog njene opsjednutosti krvlju i zbog brojnih ubojstva koja je učinila ili koja su učinjena pod njenom paskom. Udala se za ratnika grofa *Ferenca Nádasdyja* koji se borio protiv Turaka ostavljajući svoju ženu samu. Ona je, vjerojatno iz dosade, postala opsjednuta svojom ljepotom, užitkom i okultnim stvarima i raznim vrstama sadizma prema služavkama s kojima je radila orgije prije nego bi ih ubila. Bila je uvjerena da je krv vrlo djelotvorno kozmetičko sredstvo, osobito ako udari žrtvu tako jako da je njena krv poprska po licu i rukama. Kupala se u krvi jer je mislila da krv djevica održava njenu kožu nježnom i mladom. Držala je djevojke zatvorene u kavezima obješenim na stropu, a njen pomoćnik je dugačkom motkom ubadao žrtve tako da se grofica može tuširati u njihovoj krvi, koju je i pila. Ubila je stotine mladih djevojaka u svojoj službi. Točan se broj ne zna, ali varira od 50 do 610. U svakom slučaju, istina je na kraju otkrivena i grofica je sa svojim pomagačima 1610. uhićena i osuđena. Zazidana je u svojoj spavaćoj sobi u zamku Csejthe. Četiri godine kasnije, stražari koji su je kroz malu rupu u zidu opskrbljivali hranom, otkrili su da je mrtva. (Viktoria Faust, Vampiri: legenda koja ne umire, Zagrebačka naklada, 1999:111-112)

Grofica Báthory u biografskim filmskim ekranizacijama: ***Lady of Csejte*** (red. Andrei Kons, 2015.), ***The Countess*** *(*red. Julie Delpy, 2009.), ***Bathory*** (red. Juraj Jakubisko, 2008.), ***Countess Dracula*** (red. Peter Sasdy, 1971.), ***Ceremonia sangrienta*** (red. Jorge Grau, 1973.) ili kao inspiracija za fikcionalnu vampirsku zlu groficu s radnjom u sadašnjosti: ***Eternal*** (red. Wilhelm Liebenberg, Federico Sanchez, 2004.), ***Les lèvres rouges*** (red. Harry Kümel, 1971.)

22 Plakat filma - *The Countess* (red. Juile Delpy, 2009.) - https://www.imdb.com/title/tt0496634/?ref_=fn_al_tt_2 - preuzeto 8.7.2020.

23 Plakat filma - *Bathory* (red. Juraj Jakubisko, 2008.) - https://www.imdb.com/title/tt0469640/?ref_=fn_al_tt_1 - preuzeto 8.7.2020.

Vlad Ţepeş

No, bez sumnje, ime koje će svi prepoznati ime je transilvanijskog vojvode iz 15. stoljeća koji je donio ime "Drakula" u vampirsku literaturu i svijet, posredstvom Brama Stokera, četiri stoljeća kasnije. Njegov je život bez sumnje označavalo veliko nasilje, a da li je povezivanje s vampirizmom opravdano zaključite sami iz male biografie ove osobe. Otac Vlada Tepeša, Vlad Drakul, bio je Vlaški (Vlaška - pokrajina u južnoj Rumunjskoj) vojvoda, inače nezakoniti sin vlaškog princa Mirčea. Vladao je, s kraćim prekidom 1442.-1443., od 1436. do 1447., onemogućavajući turske prodore prema Europi. Bio je član Reda zmaja od kuda mu naziv Drakul (Zmaj). Njegova vladavina završila je 1447. kad je ugarski regent Janos Hunyadi shvatio da je vojvodina prejaka te je sa svojom vojskom umarširao u Drakulov grad. Drakul je pobjegao, ali je ubijen blizu Bukurešta. Njegov sin, ***Vlad Tepeš***, obnovio je očevu vladavinu zasluživši time naziv ***Drakula*** - zmajev sin. Vlad Tepeš (1431.-1476.), zavrijedio je svoj naziv (tepeš = nabijač) zbog izuzetno krvoločnih načina osvećivanja neprijateljima koji je inače bio karakterističan Turcima protiv kojih se borio, osobito nabijanja na kolac. U Rumunjskoj Vlad Tepeš nacionalni je heroj koji se borio protiv Osmanskog Carstva. Vlad je zajedno s mlađim bratom Radom proveo nekoliko godina u turskom zarobljeništvu gdje je i naučio sve metode zastrašivanja koje su ga proslavile kao princa užasa. Godine 1448. Vlad pod turskom zaštitom vraća vlast nad vlaškom pokrajinom, ali ubrzo biva zbačen, te bježi u Moldaviju pod zaštitu Mađara. Godine 1456. uz pomoć Mađara obnovit će vladavinu koja će trajati do 1462. Tijekom tog perioda izgradit će zamak Drakula iz koga će vladati nemilosrdnom rukom, ubijajući tisuće i tisuće protivnika. Kad su 1462. Turci ponovno osvojili pokrajinu, Drakula bježi u Mađarsku, no kralj Matija Korvin, iz straha od Tepeševe reputacije, zatočit će ga. Dvanaest godina kasnije oslobađaju ga, a dvije godine nakon toga on obnavlja svoju titulu vojvode. Međutim, ovaj puta neprijatelja je bilo previše i Tepeša ubijaju. No, i nakon smrti reputacija ga prati. Mada je sahranjen u blizini Bukurešta, u mjestu Snagov, počet će se širiti glasine da je grob prazan i da je Vlad uskrsnuo od mrtvih. S druge strane, kružile su priče da uopće nije umro već da se samo skriva čekajući dan povratka svoje vladavine. Mi danas svakako možemo reći: Drakulina vladavina se vratila. Od 1897., pa sve do današnjih dana, već 102 godine [24], Drakula nesmiljeno vlada. A svemu je kriva osoba koja je inspiraciju našla u jednoj povijesnoj ličnosti koja se između mnogih isticala po svojoj neobično krvavoj reputaciji - Bram Stoker. Neka Drakula živi vječno. U pričama. (Viktoria Faust, Vampiri: legenda koja ne umire, Zagrebačka naklada, 1999: 135-138)

[24] 123 godine, jer je ovaj rad pisan 2020. godine

25

26

27

Dark Prince: The True Story of Dracula, (red. Joe Chapelle, 2000.) većim dijelom se oslanja na biografiju kneza Vlada III Tepeša. Rudolf Martin je u ulozi Vlada, a zanimljivo je da je već glumio Drakulu u seriji *Buffy, ubojica vampira*. Premda u filmu nema vampira, distributera nije spriječilo da na plakat stavi lik Vlada s "vampirskim" zubima.

Dracula Untold (red. Gary Shore, 2014.) u kojem je knez Vlad prikazan kao kombinacija povijesnog kneza i vampira. Kako bi spasio svoj narod od osmanske invazije, a sina od davanja u taoce, on pristaje da ga drevni vampir pretvori u vampira, kako bi stekao moć kojom će odbiti osvajače. Osmanlije su, slično kao Perzijanci u filmu 300 (red. Zack Snyder, 2006.), koji je, osobito vizualno, utjecao i na ovaj film, prikazani kao istočnjačke horde, arogantna i cinična čudovišta, koja ugrožavaju zapadnu kulturu i protiv kojih su dopuštena sva sredstva kako bi se sačuvao američki način života. (Iveta, Rajković Iveta 2017:150).

Deliler (red. Osman Kaya, 2018.) donosi istinitu priču o sedmorici neustrašivih ratnika Osmanskog Carstva, poznatih kao Deliler, koje šalje Baba Sultan, da zaustave okrutnog i krvožednog Vlada i potpuno ga poraze.

25 Plakat filma - *Dark Prince* (red. Joe Chapelle, 2000.) - https://www.imdb.com/title/tt0240793/?ref_=fn_al_tt_2 - preuzeto 08.07.2020.

26 Plakat filma - *Dracula Untold* (red. Gary Shore, 2014.) - https://www.imdb.com/title/tt0829150/?ref_=nv_sr_srsg_0 - preuzeto 08.07.2020 .

27 Plakat filma - *Deliler* (red. Osman Kaya, 2018.) - https://www.imdb.com/title/tt8748608/ - preuzeto 15.08.2020.

3.2. ZNAČAJNIJI SRPSKI I HRVATSKI POVIJESNI VAMPIRI

Petar Blagojević - Srbija

[28]
[29]
[30]

Financijski službenik (*Kameralprovisor*) novouspostavljene vojne vlasti **Frombald** uputio je 6. travnja 1725. godine iz okruga Velikog Gradišta dopis neobičnog sadržaja. U njemu bečkom upravnom tijelu opisuje događaje koji su se zbili u selu **Kisiljevu**. Naime, u tom je selu u osam dana umrlo devet osoba, starijih i mlađih, i to nakon 24-satne bolesti. Svi umrli su uoči smrti prijavili da im je prije deset tjedana u snu došao izvjesni ***Peter Plogojowiz*** (vjerojatno Petar Blagojević), koji je prije deset tjedan pokopan, i legao na njih. Nakon što je došao i svojoj udovici te zatražio opanke, ona je pobjegla u drugo selo. Kako bi vidjeli ima li na Plogojewizovom tijelu znakova (očuvanost tijela, kosa, brada i nokti i dalje rastu) koji ukazuju da se radi o biću koje nazivaju vampir seljani su odlučili otvoriti njegov grob i pozvali su Frombalda i lokalnog popa da tome prisustvuju. Frombald je prisustvovao kako bi se uvjerio o čemu se radi. Tijelo su na kraju spalili u prah. Ovaj je izvještaj "procurio" iz državnih kancelarija i objavljen je u austrijskim novinama *Wienerisches Diarium* bez komentara, pod naslovom "***Kopija dopisa iz okruga Gradiška u Ugarskoj***". Tako je zapadna javnost po prvi put upoznata s izrazom "vampir". (Iveta, Rajković Iveta 2017:12-13).

---

28 Slika - Istražitelj *Frombald* - igra Vampire Legends: The True Story of Kisilova - preuzeto 15.07.2020. (https://play.google.com/store/apps/details?id=com.artifexmundi.vampirelegends.gp.free&hl=en)

29 Ilustracija - *Petar Blagojević* - preuzeta iz članka - 15.07.2020. https://www.kurir.rs/vesti/specijal/3214631/prvi-slucaj-vampirizma-u-svetu-zbio-se-u-srbiji-petar-blagojevic-usmrcivao-je-bolesne-ljude-kad-su-mrtvacu-zaboli-kolac-sveza-i-crvena-krv-potekla-mu-je-na-usi-i-na-nos

30 Fotografija *Kiseljevo*, *groblje* - preuzeta iz članka 15.07.2020. https://www.espreso.rs/vesti/drustvo/201491/jos-zivimo-u-strahu-od-vampira-petra-blagojevica-bili-smo-na-mestu-najveceg-horora-u-istoriji-srbije-foto-video

Arnaut Pavle - Srbija

31

32

Vojnik zapovjednik iz Jagodine izvještaj je proslijedio višem zapovjedništvu u Beogradu, a oni su u Medveđu uputili komisiju na čelu s vojnim kirurgom (*Feldscher*) Johannom Flückingerom da obavi istragu. O njezinim rezultatima Flückinger je 26. siječnja 1732. godine viskom zapovjedništvu u Beogradu uputio izvještaj pod nazivom *Visum et Repertum (Viđeno i otkriveno)*. Piše da izvješćuje o takozvanim vampirima ili krvopijama u Medveđi (ime sela pisano kao "Medwegya") u Srbiji, na turskoj granici. U istrazi su sudjelovali zapovjednik hajduka, kapetan Gorschitz, njegovi pomoćnici (poručnik i barjaktar) i najstariji hajduci u selu. Nastavak izvješća je najvažniji tekst o slučajevima vampira i potaknuo je "vampirsku epidemiju" u srednjoj i zapadnoj Europi:

"Oni su složno ispričali da je prije otprilike pet godina lokalni hajduk Arnont Paule[33] *slomio vrat prilikom pada s kola. On je često govorio da ga je kod Cossowa u turskoj Srbiji uznemiravao vampir, zbog čega je jeo zemlju s vampirovog groba te se mazao njegovom krvlju, kako bi se oslobodio te muke. Dvadeset ili trideset dana nakon njegove smrti neki su ljudi žalili da ih je uznemiravao rečeni Arnont Paul, kao i da je onda zaista ubio četiri osobe. Kako bi okončali to zlo, prema savjetu svog starješine koji je i ranije bio prisutan kod takvih događanja, četrdesetog dana nakon njegove smrti iskopali su tog Arnonta Paula i pronašli su da je bio potpuno očuvan i neraspadnut. Isto tako, tekla mu je svježa krv iz očiju, nosa, usta i ušiju; košulja, pokrov i sanduk bili su posve krvavi; stari nokti na rukama i nogama otpali su zajedno s kožom te su počeli rasti novi. Iz toga se zaključili da je on pravi vampir i tako su mu prema*

---

31 Ilustracija - *Arnaut Pavle* https://imgur.com/gallery/HvQUhdB - preuzeta 17.07.2020.

32 Fotografija - *Medveđa*, *groblje* - http://srbijavideo.com/2017/03/19/neverovatno-rec-vampir-potice-iz-sela-medvedja-kod-trstenika/ - preuzeto 17.07.2020.

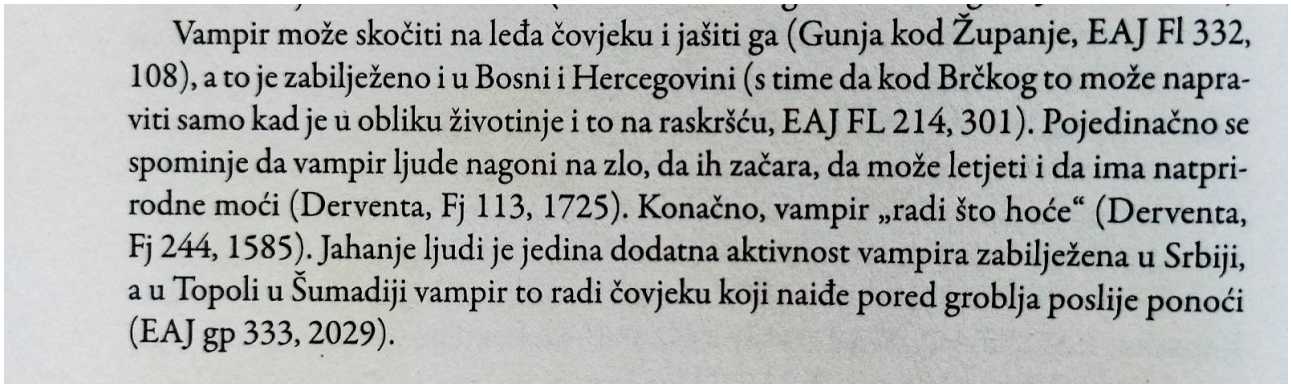
33 Vjerojatno je pravo ime glasilo Pavle Arnaut. Pri tome Arnaut nije bilo prezime već nadimak dobiven jer je Pavle ili bio Albanac (nije vjerojatno), ili je živio među Albancima (moguće, jer je sam Pavle rekao da je ranije živio u blizini Cossowa u turskoj Srbiji; vjerojatno je riječ o Kosovu iako sličnost toponima ne bi smjela biti indikator) ili je, najvjerojatnije, služio kao plaćenik u osmanskoj vojsci, a njih su Osmanlije nazivali Arnauti jer je među njima bilo najviše Albanaca. - prema Iveta, Rajković Iveta 2017:17

njihovim običajima proboli kolac kroz srce, pri čemu je ovaj ispustio glasan uzdah te je iz njega isteklo puno krvi. Istog su dana tijelo spalili u pepeo i takvog ga bacili u grob. Nadalje su ljudi kazivali da svi koje je taj vampir uznemiravao i ubio također moraju postati vampiri. Dakle, iskopali su i spomenutu četvoricu na isti način.Usto, dodaju da je taj Arnont Paulo napadao ne samo ljude, nego i stoku te im sisao krv. Budući da su ljudi koristili meso tih goveda, izgleda da se iznova pokazuje da se ovdje nalaze vampiri. Naime, u roku od tri mjeseca umrlo je 17 mlađih i starijih ljudi, a neki su umrli i da nisu niti znali da u bolesni. Pri tome hajduk Jovica kaže da je njegova snaha Stanojka prije 15 dana svježa i zdrava otišla spavati, a u ponoć se prenula iz snova uz strašan krik, u goloj vodi i drhteći te se požalila da ju je za vrat davio hajdukov sin Miloje koji je umro prije devet tjedana. Pri tome je osjećala jake bolove u prsima i bilo joj je iz sata u sat sve lošije, sve dok konačno trećeg dana nije umrla."[34]

Flückinger i njegovi kolege časnici i dočasnici iz komisije svojim su potpisima potvrdili da je sve bilo upravo onako kako je napisano. Izvješće je pročitao liječnik Glaser, koji ga je nadopunjenog svojim iskustvom poslao ocu u Beč. Glaser stariji bio je dopisnik nümberškog časopisa *Commercium Litterarium* te je priču poslao urednicima, koji su je objavili. Priča je postigla veliku popularnost među čitateljima. Časopis je bio namijenjen medicinarima i bio je tiskan na latinskom jeziku, što je pozitivno utjecalo na njegovu rasprostranjenost i čitanost. članak se brzo objavio u časopisima i novinama drugih europskih zemalja. Časopis je izlazio od 1731. do 1745. kao tjednik i ukupno je objavio 17 članaka samo o vampirskim događajima u 1732. (isto:15-17).

Izvadak iz Upitnica Etnološkog atlasa Jugoslavije 1958.

- tema "Mora, vampir, vukodlak i neka slična bića"

Vampir može skočiti na leđa čovjeku i jašiti ga (Gunja kod Županje, EAJ Fl 332, 108), a to je zabilježeno i u Bosni i Hercegovini (s time da kod Brčkog to može napraviti samo kad je u obliku životinje i to na raskršću, EAJ FL 214, 301). Pojedinačno se spominje da vampir ljude nagoni na zlo, da ih začara, da može letjeti i da ima natprirodne moći (Derventa, Fj 113, 1725). Konačno, vampir „radi što hoće" (Derventa, Fj 244, 1585). Jahanje ljudi je jedina dodatna aktivnost vampira zabilježena u Srbiji, a u Topoli u Šumadiji vampir to radi čovjeku koji naiđe pored groblja poslije ponoći (EAJ gp 333, 2029).

35

34 Klaus Hemberger, Mortuus non mordet: kommentierte Dokumentation zum Vampirismus 1678-1791. str. 50-51. - prema Iveta, Rajković Iveta 2017:50

35 Iveta, Rajković Iveta 2017: 66, izvadak iz Upitnica Etnološkog atlasa Jugoslavije

Priba - Hrvatska

[36]

Na prostoru današnje Hrvatske početkom 15. stoljeća nalazimo na slučaj u Dalmaciji da se otvara grob i uništava "vukodlak". Vjekoslav Klaić[37] iznosi slučaj zadarskog načelnika Pavla Pavlovića (Pauli de Paulo) koji je u svojim sjećanjima naveo kako je 1403. na Pašmanu, u, danas neidentificiranom mjestu Otchus, umrla žena imenom **Priba**[38], koja se "prometnula u vukodlaka i uznemiravala sav otok" sve dok Pavlović nije dopustio da joj se otvori grob i u srce zarije klin ili kolac. (...)

U tekstu[39] nije navedeno da se je pokojnica koja je uznemiravala otok nazivala vukodlakom ili nekim drugim imenom za takva bića, već je spomenuta samo osobnim imenom i neutralnim pojmom "umrla" (*mortua*). Uništenje vampira je uz, važno je primijetiti, prisustvo i dopuštenje načelnika i zadarskih rektora, obavljeno na način koji će i stoljećima kasnije biti aktualan - probadanjem tijela glogovim kolcem. Pavle Pavlović ne navodi je li se Priba nakon toga smirila u grobu, ali treba pretpostaviti da kasnije nije bilo novih slučajeva dolaska iz groba jer bi to vjerojatno bilo zapisano. Ne postoji zapis kako je pokojnica izgledala kada je grob otvoren, odnosno je l tijelo bilo sačuvano. U ovom slučaju nije zabilježeno da bi povratnica živima sisala krv, već ih je tukla, palila stvari (hrabro od nje, s obzirom da vatra važi kao jedno od osnovnih sredstava zaštite od vampira i njihovog uništenja) i "radila razna druga djela". Načelnik Pavlović je ovaj slučaj zabilježio bez prevelikog čuđenja ili sumnje te možemo zaključiti da je postojanje takve vrste pokojnika bilo prihvatljivo, odnosno otprije poznato. (Iveta, Rajković Iveta 2017:23-24)

---

36 Fotografija - Pašman - Otus - Crkva sv. Anutna Opata 15.st - https://www.pasman.hr/hr/pasman/kulturna-bastina - preuzeto 19.07.2020.

37 Vjekoslav Klaić, Vjera u osobita bića. 1. Vukodlak i krsnik. a) Bilješke o vjerovanju u vukodlake na otoku Pašmanu god. 1403., str 223. -Iveta:2017:50

38https://blagamisterije.com/leglo-krvopija-stvarne-vampirske-kronike-otkrivaju-da-najstariji-europski-vampir-nije-istars-jure-grando-vec-priba-s-pasmana/902/ - pristup 13.08.2020.

39 I. Lucius, De regno Dalmatie et Croatie libri sex, str. 643. - prema Iveta, Rajković Iveta 2017:24

Jure Grando - Hrvatska

[40]

1672. godine javio se prvi slučaj vampirizma u Hrvatskoj, a koji je zapisao stranac Johann Weikhard von Valvasor (Janez Vajkard Valvazor) u *Slavi vojvodine Kranjske (Die Ehre deß Hertzogthums Crain, 1689)*. Iznosim onako kako ju je Hermann Hesse[41] pronašao u *Znamenitom i korisnom Rajnskom antiquariusu* Christiana von Stramberga:

U istarskom selu Kringa u pazinskoj grofoviji umro je Jure (Giure, Georg) Grando, koji je viđen kako nakon pogreba noću šeta po selu. Svećenik koji mu je služio misu na pogrebu vidio je pokojnika kako stoji iza vrata svoje kuće. Poslije se Grando mnogima noću ukazivao, a oni koji je pokucao na vrata umrli bi. Grando se javljao i svojoj udovici, a ona je, kad su joj dojadila njegova napastovanja, zatražila pomoć od župana Mihe Radeticha. Župan je okupio još osmoricu ljudi kako bi riješili čudovište koje je "već proždrlo mnoge susjede". Oni su otvorili grob i našli tijelo"rumeno i živo, kako im se smiješi i upravo otvara usta". Nakon prvobitnog bijega, vratili su se i pokušali trbuh pokojnika probiti glogovim kolcem, ali se kolac samo odbio o tijelo. Niti nakon što je svećenik pred lice pokojnika stavio raspelo k rekao mu: "Vidi ovamo, štrigone! Ovdje je Isus Krist koji nas je izbavio od pakla i umro za nas. A ti, štrigune, ne nalaziš mira!" *Kolac nije ulazio u tijelo, osim što je propovijed mrtvacu na oči nanijela suze. Tek kada su dvojica sječivom odsjekli glavu pokojnika, pri čemu je "počeo gromoglasno vikati, trgati se i previjati kao da je živ povratnik se umirio. Od tada su udovica i ostali stanovnici Kringe bili pošteđeni noćnih posjet Jure Granda.* (Iveta, Rajković Iveta 2017: 24).

40 Fotografija -Ploča u Kring- https://www.vecernji.hr/lifestyle/jure-grando-istarski-vampir-klesar-bez-glave-ili-valvasorova-bujna-masta-1186171 - preuzeto 22.07.2020.

41 Herman Hesse: Priče o sablastima i vješticama iz Rajnskog antiquariusa, Naklada Zoro, 2007:49, - prema Iveta, Rajković Iveta 2017:24

Iz navedenog primjera može se utvrditi da nema jedne od osnovne karakteristike vampirizma, nema pijenja krvi. Izgleda da se njihovo zlo djelovanje, izuzimajući "obično" ubijanje fizičkom snagom, što može napraviti i živ čovjek, sastoji u nekoj vrsti bacanja uroka - kucanja na vrata onih koji će umrijeti i oslovljavanje po imenu, Grandu se prebacuje i "proždiranje" susjeda, što nije isto što i pijenje krvi. (isto:24).

Međutim, sukladno ranije danoj definiciji vampira, sve ove slučajeve možemo ubrojiti u slučajeve vampirizma jer obuhvaćaju ustajanje iz groba i pravljenje štete ljudima, uključujući i smrt. Također, u primjeru *štriguna* Jure Granda pronalazimo rijetku zabilješku u kojoj se spominje uporaba križa prilikom njegova savladavanja i uništavanja. Međutim, raspelo se pokazalo neefikasnim jer nije pomoglo da se tijelo probode kolcem. Grando i poslije smrti ima spolne odnose sa svojom ženom/udovicom, što se pojavljuje i u nekim drugim pričama.(isto:24)

Prema vjerovanjima zabilježenim u Istri, *štriguni* su ljudi koje se već neposredno nakon rođenja može prepoznati po posteljici (placenti) koja je crne boje ili imaju rep. Ne radi se o oživjelim leševima, već o živim ljudima koji najčešće djeluju noću i na razne načine štete drugim ljudima, osobito djeci. Tek se nakon smrti *štriguni* pretvaraju u *vukodlake* koji izlaze iz grobova i piju krv, pogotovo djeci. Da bi se spriječila ta preobrazba, *štrigunu* nakon smrti treba jezik probosti čavlom za kopita ili mu se prerežu žile ispod koljena prije polaganja u grob. Vukodlaci se, prema vjerovanju na Kvarneru i Istri, mogu preobraziti u životinje, osobito u svinju, vola ili konja. Pri tome je crne boje, a njegov je protivnik *krsnik* bijele. (Iveta, Rajković Iveta 2017:24-25).

42

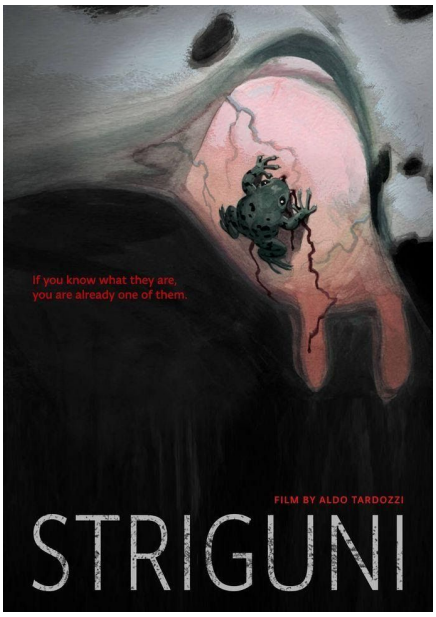
Priča o Juri Grandi bila je inspiracija hrvatskom piscu **Borisu Periću** za roman ***Vampir*** *(2006.)* u kojem radnju smješta u suvremenu Hrvatsku, a Grando je prikazan kao neka vrsta "nadvampira". Osim toga, isti pisac u koautorstvu s etnologom i kulturnim antropologom Tomislavom Pletencem detaljno je obradio priču o Juri Grandu u knjigama *Fantastična bića Istre i Kvarnera* (2008.) i *Zemlja iza šume. Vampirski mit u književnosti i na filmu* (2015.). (isto:24).

42 Fotografija - *Kringa* - https://www.central-istria.com/hr/kringa - preuzeto 22.07.2020.

FILM O JURI GRANDU / ISTARSKIM ŠTRIGUNIMA

[43]

Jure Grando - štrigun iz Kringe (red. **Martin Babić**, 2015.) je kratkometražni animirani lutkarski film koji prati priču o vampiru koji je 16 godina mučio mještane istarskog sela Kringa, sve dok mu nisu odlučili stati na kraj.

[44]

Štriguni (red. **Aldo Tardozzi**) je triler/horor film inspiriran autentičnom istarskom narodnom predajom. Koristeći se bogato zabilježenom narodnom baštinom, priča gledatelja uvlači u zaplet o zločinu koji u sebi od početka ima prisutnost misterioznih sila koje istražuju akteri filma, ali i gledatelj. Postavljaju se pitanja o realnom i nadrealnom, dobru i zlu, prirodnom i neprirodnom... Film nudi jedno rješenje drevnih misterija središnje Istre kroz potragu za nestalim djetetom ispričan iz perspektive običnog čovjeka.[45] (Film se trebao snimati u ožujku 2020., no koronakriza je zaustavila produkciju.)

43Sadržaj filma Jure Grando - preuzet - https://www.havc.hr/hrvatski-film/katalog-hrvatskih-filmova/jure-grando-strigun-iz-kringe - 01.09.2020

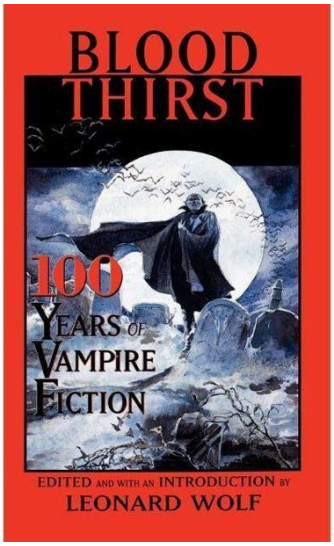
44Plakat filma - *Štriguni* - https://www.facebook.com/strigunifilm/ - preuzeto - 01.09.2020.

45Tekst preuzet - https://www.havc.hr/infocentar/novosti/striguni-na-koprodukcijskom-marketu-u-monteralu - 01.09.2020

4. KNJIŽEVNOST

4.1. KLASIFIKACIJA VAMPIRSKE PRIČE

Povodom stote obljetnice od objavljivanja Stokerove Drakule (zanimljiv je podatak da je prevedena na hrvatski jezik i prvi put izašla kod nas tek 1999.) Oxford University Press, Inc. 1997. izdaje zbirku odabranih vampirskih priča "*Blood Thirst: 100 Years of Vampire Fiction" / edited and with an introduction by Leonard Wolf*. Leonard Wolf u svom uvodu antologije u namjeri da prikaže evoluciju tretmana književnog vampira nudi klasifikaciju vampirskih priča u šest opisnih kategorija. Također napominje da neke priče mogu spadati u svih šest kategorija, te upozorava čitatelje da su kategorije samo retorička alatka koja daje zajednički nazivnik kako bi ih se razlikovalo. Preveo sam dio uvodnog tekst koji se odnosi na klasifikaciju pošto isti ne postoji na hrvatskom jeziku; *Žeđ za krvlju: 100 godina vampirske fikcije / odabrao i uvod napisao Leonard Wolf*. str. 8-9.)

46

Klasična avanturistička priča - U ovu skupinu spadaju priče čija je narativna linija izvedena po modelu Stokerove Drakule. U ovim pričama, napetost proizlazi iz antagonizma koje postoji između u potpunosti zlog vampira i dobrih ljudi kojima se on namjerava hraniti. *(* F. Marion Crawford - ***The Blood Is the Life***, Stephen King - ***Salem's Lot***)

Psihološki ili energetski vampir - Ova kategorija se ne pojavljuje kao distinktivni podžanr sve do sredine 20. stoljeća, odnosno do pojave Freuda. "Vampir" je u ovim pričama

46 Naslovnica knjige - *Blood Thirst* - https://www.amazon.com/Blood-Thirst-Years-Vampire-Fiction/dp/0195115937 - preuzeto18.08.2020.

oznaka bliža metafori nego opisu antagonista. Vampiri u ovim pričama ne piju krv. Oni kradu energiju. (Mary E. Wilkins-Freeman - ***Luella Miller***)

Znanstveno - fantastični vampir - Priče se odvijaju u dobro poznatom znanstveno - fantastičnom okruženju: putovanje kroz vrijeme, intergalaktička putovanja, genetske mutacije, kemijski konstrukti. Često ovakve priče boluju od manjka psihološke motivacije ili su bez alegorijske rezonance. Nudi dvije priče koje su izuzetak od tog pravila. (C. L. Moore - ***Shambleau*** - priču čini gotovo nepodnošljivom "ljigava, strašna i mokra" fizička privlačnost čudovišnih spojnica, Suzy McKee Charnas - ***Unicorn Tapestry*** - u fokusu priče je intelektualna privlačnost vampira)

Neljudski vampir - Priče s neljudskim vampirima uobičajeno ne izazivaju pretjeranu empatiju kod čitatelja. Ono što ih odlikuje je nižerazredni humor. Teško je uživjeti se u sudbine mačke-vampira, biljke-vampira, zeca-vampira ili krave-vampira. (Hanns Heinz Ewers - *The Spider* - mimetički pokreti koje vampirica i njezina žrtva izmjenjuju kroz prozor postaju hipnotička baletna predstava čija dobrohotnost priču čini zastrašujućom, Tanith Lee - ***Bite-Me Not or Fleur de Feu*** - opisima umiljate i romantične svakodnevice priča dobiva dubinu)

Komični vampir - Čovjek bi pomislio da je humor nespojiv sa žanrom fikcije u kojemu je ispijanje krvi centralna tema, ali unatoč predrasudi, postoji popriličan broj humorističnih vampirskih filmova. Neki od njih su ***The Fearless Vampire Killers*** (Bal vampira, red. Roman Polanski, 1967.) i ***Love at First Bite*** (Ljubav na prvi ugriz, red. Stan Dragoti, 1979.) koji na satiričan način prikazuju vampirizam. Komičarski duo Abbott i Costello su izvukli komički maksimum iz vampirizma. (U antologiji se nalazi i kratka priča redatelja Woodyja Allena - ***Count Dracula*** te Frederica Browna - ***Blood***)

Herojski vampir - Poput kategorije energetskog vampira i herojski vampir je novijeg datuma došao na scenu vampirske fikcije. Riječ je o dijametralno suprotnom liku od Stokerove Drakule. Vampir više ne predstavlja apsolutno zlo, umjesto odbojnosti i straha, čitatelj bi trebao gajiti empatiju prema stvorenju. (Edward Bryant - ***Good Kids***, Anne Rice - ***The Master of Rampling Gate***, Laura Anne Gilman - ***Exposure***). Šarm posljednje priče leži u delikatnom paradoksu u kojemu je vampir, biće tame, fotograf sa smrtonosnom ambicijom. Protagonist, naime, ima neizdrživu želju za fotografiranjem izlaska Sunca.

4.2. POČETAK VAMPIRSKE KNJIŽEVNOSTI

Prije romana o vampirima prva pojava lika vampira ili motiva vampirizma u književnosti započinje pjesmom **Heinricha Augusta Ossenfelda** *Der Vampir* (1748.) koja probija led. Polako i ostali romantičarski pisci uvode motiv vampira u svoja djela, **Johann Wolfgang von Goethe** *Nevjesta iz Korinta* (Die Braut von Korinth, 1797.) te **George Gordon Byron** *Kaurin* (The Giaour, 1813.). Upravo je lord Byron jedan od najzaslužnijih za razvijanje žanra.

47

48

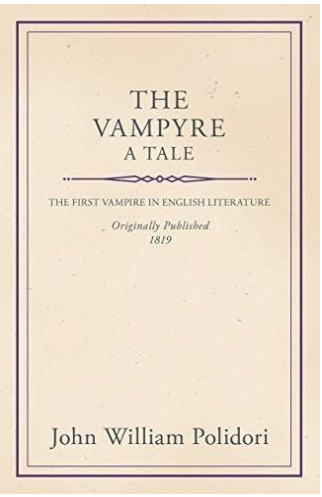

49

Lord Byron je u neposredni dodir s vampirskim pričama mogao doći tijekom svog boravka u Grčkoj 1820-tih, za vrijeme grčkog rata za nezavisnost od Osmanskog Carstva, ali je očito već za ranijih putovanja po istočnom Mediteranu čuo neke elemente vampirske mitologije. Lord Byron je u poznatom natjecanju u pisanju fantastičnih priča, koje se 1816. održalo na obali Ženevskog jezera u kući pjesnika **Percya Shellya**, počeo pisati svoju pripovijetku ***The Burial: A Fragment***. Byron nije dovršio pripovijetku, već je to učinio **John William Polidori**, njegov liječnik i prijatelj (***The Vampyre: A Tale***, 1819.). To je ujedno i prva pojava arhetipskog plemića u književnosti. Tom prigodom pobijedila je **Mary Wollstonecraft Shelly** s konceptom novele ***Frankenstein ili moderni Prometej*** (Frankenstein; or, The Modern Prometheus, 1818.). (Iveta, Rajković Iveta 2017:122)

47 Portret - *Lord Byron*,Thomas Phillips, 1813. - https://en.wikipedia.org/wiki/Lord_Byron - preuzeto 20.08.2020.

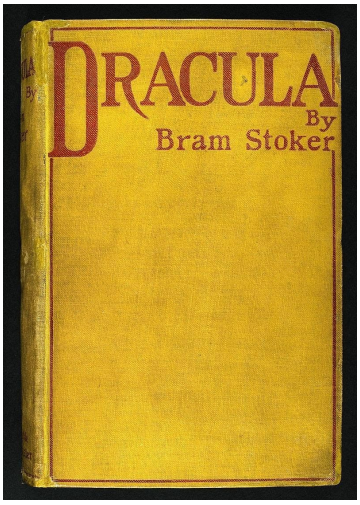
48 Portret - *Mary Shelley*, Richard Rothwell, 1840. - https://en.wikipedia.org/wiki/Mary_Shelley - preuzeto 20.08.2020.

49 Portret - *John Polidori*, F.G. Gainsford, c.1811. - https://en.wikipedia.org/wiki/John_William_Polidori - preuzeto 20.08.2020.

50

51

52

THE VAMPYRE: A TALE *(Vampir)* - John William Polidori, 1819.

Priča govori o tome da se u londonskom visokom društvu iznenada pojavio lord Ruthven i šarmirao njegove pripadnike, osobito žene. Mladi Aubrey očaran je plemićem čije je "lice imalo neku mrtvačku sivu boju". (isto:123). (...) Prema ovoj pripovijetki, vampiri sišu krv, imaju natprirodnu snagu, ne može ih se uništiti vatrenim oružjem (ali mogu biti ranjeni) te osim tjelesno, ljudima štete i moralno (mnoge čestite dame su se nakon druženja s Ruthvenom moralno izopačile). Iako bi se moglo zaključiti da su vampiri aktivni samo noću (šuma u koju Grci ne zalaze noću, Aubreyeva sestra je ubijena prve bračne noći, Aubrey je napadnut noću), Ruthven se može pojaviti i danju ("lorda je ostavio da svakog popodneva bude u društvenom krugu jedne talijanske kontese"). (isto:124)

CARMILLA *(Carmilla)* - Joseph Sheridan Le Fanu, 1871.

Do izlaska *Drakule,* najznačajnija vampirska književna priča bila je ***Carmilla,*** pripovijetka **Josepha Sheridana Le Fanua**, objavljena 1871. U njoj doktorova kći Laura, koja s ocem živi u Štajerskoj, pripovijeda o događajima što su se zbili nakon što su u kuću primili gošću, djevojku koja se predstavila kao Carmilla. U priči dominiraju elementi iz pučkih vjerovanja: o uzetom pokrovu vampira, gušenje i davljenje kao simptomi "bolesti", boravak u grobnici, očuvanost mrtvog tijela i krv u lijesu, način uništenja. Međutim, javljaju se i neki posve novi - mogućnost "prolaska"kroz zidove, fiksiranost na ženske žrtve i dugi oštri zubi, koji se pojavljuju prvi puta, a kasnije postaju "zaštitni znak" vampira. Autor jasno daje na znanje da nikakve "amajlije" nisu zaštita od vampira. Vampirica se uz neke žrtve veže i dugotrajno im crpi snagu, uživajući u tome.

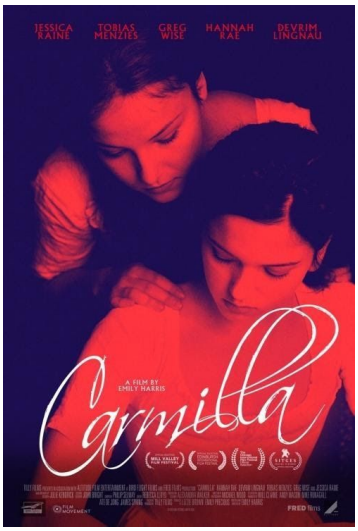
---

50 Naslovnica knjige - *The Vampyre* https://www.amazon.com/Vampyre-Tale-John-William-Polidori-ebook/dp/B0744M7T81 - preuzeto 13.09.2020.

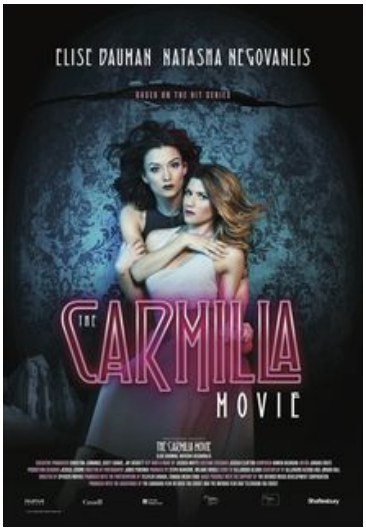
51 Ilustracija iz originala knjige - *Carmilla* - https://en.wikipedia.org/wiki/Carmilla - preuzeto 12.09.2020.

52 Slika - Prvo izdanje knjige *Drakula 1897.* - https://en.wikipedia.org/wiki/Dracula - preuzeto 12.09.2020.

I ovdje je vampirica plemićkog roda, što je očito postao trend (lord Ruthven, sir Francis Varney) i pokazuje odmak od motiva izvornog seoskog vampira. U ovoj se pripovijetki javlja i motiv "sela vampira", odnosno naselja u koje je došao vampir i započeo "zarazu", nakon čega je većina stanovnika postalo vampirima (tako je i grofica Mircalla/Carmilla/Millarca Karnstein postala vampir). Međutim nije objašnjeno zašto njene žrtve nisu postale vampiri. (isto:128).

53

54

55

Carmilla je danas prije svega poznata po tome što je u njoj Le Fanu, doduše na prilično implicitan način, sugerirao da je odnos Laure i Carmille/Mircalle lezbijske prirode, te tako stvorio *arhetip lezbijske vampirice* koji će kasnije postati jedan od popularnih motiva žanra.[56]

Filmske adaptacije koje se vjerno drže Le Fanuove Carmille - ***The Vampire Lovers*** (red. Roy Ward Baker, 1970.), ***The Blood Spattered Bride*** (La novia ensangrentada, red. Vicente Aranda 1972.), ***Carmilla*** (red. Emily Harris, 2019.) i filmovi u kojima se lik Carmille pojavljuje kao biće iz prošlosti koje proganja likove u sadašnjosti ***Crypt of the Vampire*** (La cripta e l'incubo, red. Camillo Mastrocinque, 1964.), ***Lust for a Vampire*** (red. Jimmy Sang, 1971.), ***Lesbian Vampire Killers*** (red. Phil Claydon, 2009.). Kanadska suvremena adaptacija, web-serija ***Carmilla*** (2014.-2016.), prati studenticu Lauru Hollis kojoj misteriozno nestane cimerica, a na njezino mjesto se useli vampirica Carmilla. Istoimeni filmski nastavak serije, ***The Carmilla Movie*** (red. Spencer Maybee, 2017.), donosi radnju pet godina poslije, nakon što su spasile svijet od apokalipse, a Carmilla pokazuje znakove "povampirenja" nakon normalnog "nevampirskog" pokušaja života. Serija je dobila brojna priznanja i ogromnu popularnost zbog uspješne reprezentacije LGBT likova.

53 Plakat filma - *Carmilla* (red. Emily Harris, 2019.) https://www.imdb.com/title/tt7280218/?ref_=fn_al_tt_1 - preuzeto 12.09.2020.

54 Plakat filma - *The Carmilla Movie* (red. Spencer Maybee, 2017.) https://en.wikipedia.org/wiki/The_Carmilla_Movie - preuzeto 12.09.2020.

55 Plakat filma - *The Vampire Lovers* (red. Roy Ward Baker, 1970.) - https://www.imdb.com/title/tt0066518/?ref_=tt_sims_tt - preuzeto 12.09.2020

56 Tekst o Carmilli - https://sh.wikipedia.org/wiki/Carmilla - djelomično preuzeto 12.09.2020.

DRACULA *(Drakula)* - Bram Stoker, 1897.

Svakako najpoznatiji književni vampir i lik koji je postao prva asocijacija na vampira je grof **Drakula** iz istoimenog romana **Abrahama 'Brama' Stokera.** (Iveta, Rajković Iveta 2017:128) Sadržaj romana je pisan u obliku pisama, dnevnika i fonografskih zapisa njegovih protagonista. Londonski odvjetnik Jonathan Harker na poziv grofa Drakule dolazi u njegov dvorac u Transilvaniji sa svrhom da dogovori kupoprodaju nekretnina u Engleskoj. Kada Drakula ugleda fotografiju Harkerove zaručnice Mine, koja vrlo nalikuje na njegovu pokojnu suprugu, odlučuje ga zatočiti i odlazi u London ne bi li je pronašao. (...)

Autori nadalje iznose neke vampirske karakteristike Stokerove Drakule, koje postaju osnovom za većinu književnih i filmskih prikaza vampira u 20. stoljeću. (isto:132). Drakuli se pripisuje bavljenje nekromantijom, što se zapravo nigdje u romanu ne pokazuje, niti se objašnjava kako on zapovijeda svim mrtvima s kojima može uspostaviti vezu. Također, Drakula može upravljati prirodnim pojavama i životinjama. Dakle, ne samo da ima mogućnost preobražaja u neke životinje (pas, šišmiš - novost koja je od tada gotov nerazdvojna od pojma vampir), što je zabilježeno i u pučkim vjerovanjima, već njima i zapovijeda (vukovi, šišmiši). Iako neka vampirska svojstva koja Stoker pripisuje Drakuli poznajemo i iz pučkih vjerovanja - aktivan je po noći, može mijenjati veličinu, trnje i češnjak predstavljaju efikasnu zaštitu, mijenjanje dimenzija, uništenje kada se tijelo probode kolcem ili se odsiječe glava, priličan broj vampirskih sposobnosti i slabosti opisanih u Drakuli, potpuno su nova u odnosu na dotadašnju vampirsku kozmologiju. - Tako ne može ući u zatvoreni prostor ako ga netko prije ne pozove, nema odraza u zrcalu, nema sjene, ne jede i ne pije, izrazito ga smeta križ, nakon uništenja pretvara se u prah. (isto:133) U Stokerovom Drakuli nema čuvene rečenice "*Nikada ne pijem vino.*" Prvi ju je izgovorio filmski Drakula Bela Lugosi u filmu Dracula iz 1931. godine. (isto:31)

Profesor dr. ***Abraham Van Helsing***, lovac na vampire i Drakulin najveći neprijatelj, koji ga u konačnici i ubije, postaje začetnik i inspiracija za cijelu četu "lovaca na vampire" koje dolaze nakon njega u brojnim vampirskim knjigama, filmovima, serijama i videoigrama. Neki od njih su ***Ben Mears*** (knjiga Salem's Lot, Stephen King, 1976.), ***Anita Blake*** (serijal knjiga Anita Blake: Vampire Hunter, Laurel K. Hamilton, 1993.- danas), ***Buffy Summers*** (TV serija Buffy the Vampire Slayer, red. Josh Whedon, 1997.-2003.), ***Blade*** (Blade trilogija, red. Stephen Norrington, 1998., Guillermo del Toro, 2002., David S. Goyer, 2004.) filmovi su nastali prema stripovima, a od stripova se razlikuju jedino po tome što u filmovima Blade (polu-vampir, polu-čovjek) svoju žeđ za krvlju utažuje serumom, a njegov mentor Jamal, lovac na vampire, se u filmovima zove Abraham (očita aluzija na Van Helsinga), ***D*** (anime film Vampire Hunter D, red. Yoshiaki Kawajiri, 2000.), ***Gabriel Van Helsing*** (Van Helsing, red. Stephen Sommers, 2004.), ***Abraham Lincoln*** (Abraham Lincoln: Vampire Hunter, red. Timur Bekmambetov, 2010.), ***Simon Belmont*** (videoigra Castlevania**,** Konami Holdings Corporation, *1986.-2019.,* a na VOD platformi Netflix upravo je izašla treća sezona serije), a uz to razvio se i čitav podžanr borbe vampira protiv vukodlaka - značajniji je lik vampirice ***Selene*** u filmskom serijalu Underworld (red. Len Wiseman, Kevin Grevioux, Danny McBride 2003.- 2016.).

57

58

59

LA FAMILLE DU VOURDALAK *(Obitelj Vurdalak)* - Aleksey Tolstoy, 1840.

Najbolji primjer vampirske priče u ruskoj književnosti je ***Obitelj Vurdalak*** **Alekseja Konstantinovića Tolstoja.** Napisana je na francuskom jeziku 1840., ali je prvi put objavljena 1884. na ruskom jeziku. Ostarjeli francuski diplomat markiz d'Urfé pripovijeda u jednom društvu za vrijeme Bečkog kongresa kako je 1759. išao u diplomatsku misiju u Moldaviju. Putem je prolazio Srbijom i zastao u jednom nepoznatom mjestu "čije vas ime ne bi interesiralo". (..) U pripovijetci, radnja je smještena u toponim odakle su i potekle vampirske priče - sela u Srbiji. Vampiri su seljani i članovi obitelji se međusobno napadaju, kao i u izvornim izvještajima austrijskih vlasti u Srbiji. "Nemrtvi" ustaju iz groba, ali ne pojavljuju se samo noću (iako najčešće u to doba, vjerojatno zbog atmosfere koju je pisac želio postići). Vampiri imaju odbojnost prema religijskim predmetima i običajima, što se neizravno pojavljuje i kod pučkih vjerovanja. Važno je zamijetiti da je "izvor" vampirizma stranac, Turčin Ali Bek. Ovo je književno djelo, uz Glišićevo, najbliže usmenim predajama o vampirima kod južnih Slavena. Vampiri nisu "glamurozni" plemići i zavodnici, već seljaci koji zarazu šire unutar svog sela (obitelji). Tolstoju su vjerojatno i bile inspiracija vampirske priče iz Srbije, a djelo je napisano znatno prije nego što je objavljen Stokerov Drakula pa nije moglo biti njegovog utjecaja. Prema ovoj pripovijetki u filmu - omnibusu ***Tri lica straha (I tre volti della paura, 1963.)*** redatelja **Maria Bave** snimljena je druga priča - ***I Wurdalak***, koja gotovo u potpunosti prati scenarij književnog djela osim kraja u kojem markiza vampirica Zdenka ipak ugrize. Od ruskih književnih djela valja spomenuti i priču ***Vij*** **Nikolaja Gogolja**, iz 1835., prema kojoj je srpski redatelj **Đorđe Kadijević** snimio film ***Sveto mesto*** (1990.). (Iveta, Rajković Iveta 2017:134)

57 Naslovnica knjige - *Obitelj Vurdalak* - https://www.kobo.com/ww/en/ebook/la-famille-du-vourdalak - preuzeto 23.08.2020.

58 Plakat filma - *I tre volti della paura (* red. Maria Bava *1963)* - .https://www.imdb.com/title/tt0057603/ - preuzeto 23.08.2020.

59 Plakat filma - *Sveto mesto* (red. Đorđe Kadijević, 1990.) - https://www.imdb.com/title/tt0181845/?ref_=fn_al_tt_3 - preuzeto 16.09.2020.

4. 3. RAZVOJ VAMPIRSKE KNJIŽEVNOSTI U 20. STOLJEĆU

U 20. stoljeću došlo je do pravog booma vampirske književnosti pa bi nabrajanje i samo manjeg dijela naslova i smjerova te književnosti uvelike premašilo opseg ovog rada. Stoga je u nastavku izdvojeno nekoliko knjiga koje donose nešto novo u odnosu na Stokerovu Drakulu i njegov prikaz vampira ili mogu poslužiti kao primjer smještanja vampira u određeni milje. (isto:138) (...) Možemo zaključiti da je Stokerov roman kamen temeljac za većinu kasnijih djela (osim onih koje se baziraju na pučkim vjerovanjima, kao *Obitelj Vurdalak* ili *Posle devedeset godina,* Milovana Glišića, 1880.), te da je sam Stoker inspiraciju crpio od svojih prethodnika, Polidorija i Le Fanua. Uvidom u navedena djela vidimo da je u 20. stoljeću vampir izuzetno mobilan, kreće se po cijelom svijetu, a radnja je najčešće smještena u Sjedinjene Američke Države. Očigledno je autorima svrha bila napraviti dobru priču koja zastrašuje, ali vampira koriste i kao kritiku društva te "remetilački faktor" u uspavanom licemjernom gradiću. (isto:143).

60

61

62

I AM LEGEND *(Ja sam legenda)* - Richard Matheson, 1954.

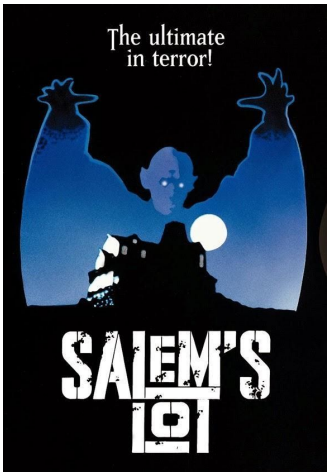
Godine 1954. objavljena je novela **Richarda Mathesona *Ja sam legenda.*** Radnja je smještena u budućnost, u 1976., a narator, Robert Neville, jedini je preostali čovjek u gradu, a vjerojatno i na svijetu. Sve je ostale nekakav virus pretvorio u vampire. Robert je noću zaštićen u kući ispred koje se okupljaju vampiri i pokušavaju ga izmamiti van (vampiri zazivači), a po danu obilazi kuće i ubija vampire probadajući ih u snu ili ih izlaže Sunčevom svjetlu. U noveli je, slično kao u vampirskim filmovima "B" produkcije, "selo" (ovaj put su "seljani" vampiri koji se brane od čovjeka) uzelo "vile i baklje" i napada dvorac (Nevillovu kuću) u kojem se sklonilo "čudovište". (isto:139). Filmske adaptacije ***The Last Man on Earth*** (red. Ubaldo Ragona, Sidney Salkow 1964.), ***The Omega Man*** (red. Boris Sagal, 1971.) i ***I Am Legend*** (red. Francis Lawrence, 2007.) te kao inspiracija za film ***Noć živih mrtvaca*** (Night of the Living Dead, red. George A. Romero, 1968.)

60 Plakat filma - *The Last Man on Earth* (red. U. Ragona, S. Salkow, 1964.) - https://en.wikipedia.org/wiki/The_Last_Man_on_Earth_(1964_film)

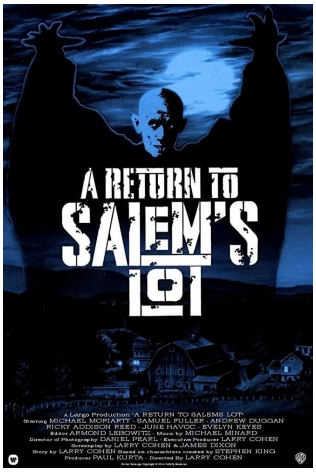
61 Plakat filma - *The Omega Man* (red. Boris Sagal, 1971.) - https://en.wikipedia.org/wiki/The_Omega_Man - preuzeto 16.09.2020

62 Plakat filma - *I Am Legend* (red. Francis Lawrence, 2007.) - https://en.wikipedia.org/wiki/I_Am_Legend_(film) - preuzeto 16.09.2020.

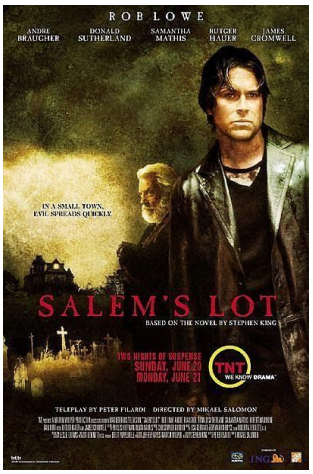
SALEM'S LOT *(Salemovo)* - Stephen King, 1976.

63

64

65

Salemovo (Salem's Lot, 1976.) roman je **Stephena Kinga** najuspješnijeg horor pisca današnjice. U izvjesnom smislu radi se o remakeu Drakule, s tim što je priča prebačena u suvremenu Ameriku. Ostali elementi Drakule i dalje su prisutni: moćni vampir i njegovo pomoćnik (preziva se Straker, očita aluzija na Stokera), ukleta kuća kao vampirov zamak, širenje zaraze, lovci na vampire. U romanu se naročito dobro pokazuje širenje vampirske zaraze, a prve žrtve vampira su dva dječaka koji potom napadaju roditelje (motiv iz pučkih predaja o napadu na vlastitu obitelj). Vampir Barlow je stranac iz Europe koji svojim dolaskom donosi propast američkom gradiću i njegovim obiteljima, od kojih neke jesu disfunkcionalne, ali tek strančev dolazak prouzrokuje njihov totalni raspad. (isto:139-140). **Salem's Lot** je dobio svoju televizijsku adaptaciju u obliku mini-serije - i to dva puta, oba puta po dva nastavka (1979. red. Tobe Hooper i 2004. red. Mikael Salomon, s radnjom u 2000-ima, a ne u '70-ima kao u originalu) te filmski nastavak ***A Return to Salem's Lot*** (red. Larry Cohen, 1987.) o kojem su dnevne novine *The Des Moines Register,* američke savezne države Iowe*,* napisale *"kao da je film napravljen od ljudi koji su čuli kako se film pravi, ali nisu nikad pogledali niti jedan."* [66]

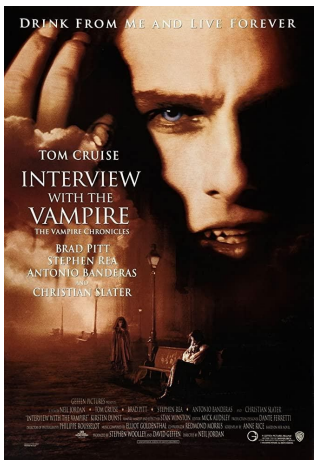
63 Plakat mini-serije - *Salem's Lot (*red. Tobe Hooper, 1979.) - https://en.wikipedia.org/wiki/Salem%27s_Lot_(1979_miniseries) - preuzeto 8.9.2020.

64Plakat za mini-seriju - *Salem's Lot* (red.Mikael Salomon, 2004.) - https://en.wikipedia.org/wiki/Salem%27s_Lot_(2004_miniseries) - preuzeto 08.09.2020

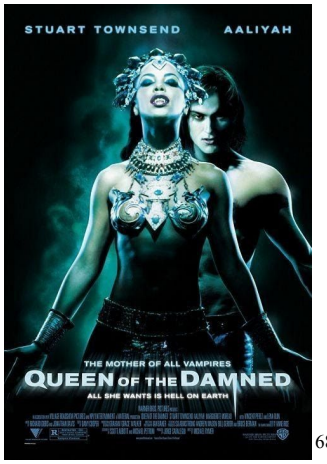
65 Plakat za mini-seriju - *Salem's Lot* (red.Mikael Salomon, 2004.) - https://en.wikipedia.org/wiki/Salem%27s_Lot_(2004_miniseries) - preuzeto 08.09.2020

66 Kritika *A Return to Salem's Lot* - https://en.wikipedia.org/wiki/A_Return_to_Salem%27s_Lot - preuzeto i prevedeno 08.09.2020.

INTERVIEW WITH A VAMPIRE *(Razgovor s vampirom)* - Anne Rice, 1976.

67

68

Knjigom ***Razgovor s vampirom (Interview with the Vampire)*** 1976. započeo je niz djela o vampirima autorice **Anne Rice**, koji su obuhvaćeni zajedničkim nazivom ***Vampirske kronike*** (***The Vampires Chronicles,*** 1976. -2018., ukupno 13 knjiga do sada). Rice u svojim knjigama stvara čitav novi svijet u kojemu su vampiri manje-više prilagođeni pa tako Lestat, čije se avanture prate, postaje i pop zvijezda! Autorica odbacuje neke od uvriježenih prikaza vampira (ne smetaju im vjerski obredi i križevi, češnjak, imaju odraz u ogledalu…). Vampiri su izrazito seksualni i imaju odnose međusobno i s ljudima. Također, osobito u šestom dijelu kronika, ***Vampir Armand*** (***The Vampire Armand***, 1998.), autorica inzistira na prikazu muške homoseksualnosti, što je novost jer su do tada (osobito na filmu) bile samo lezbijske naznake između vampirica i njenih žrtava, a što se uglavnom izvodilo iz ***Carmille***. Lestat i njegov partner Louis putuju s Claudijom, djetetom vampirom, djelujući kao obitelj i kao prethodnica homoseksualnih brakova s djecom. (Iveta, Rajković Iveta 2017:140)

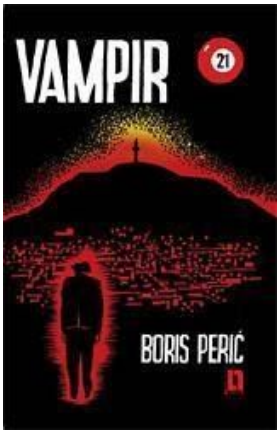
Intervju s vampirom (***Interview with the Vampire: The Vampire Chronicles***, red. Neil Jordan, 1994.) Film se temelji na istoimenoj knjizi te prati kronološki ispričanu priču vampira Lestata (Tom Cruise) i Louisa (Brad Pitt), kojeg Lestat pretvara u vampira 1791. te desetogodišnju djevojčicu Claudiju (Kirsten Dunst), koju pretvore u vampiricu, no ona zauvijek ostaje zarobljena u tijelu djevojčice. Film je uokviren s intervjuom kojeg Louis daje novinaru iz San Francisca u sadašnjosti. Kirsten Dunst je taj film lansirao među najtraženije glumice te je sa samo 12 godina bila nominira za Oskara za najbolju žensku sporednu ulogu.

Kraljica prokletih (***Queen of the Damned***, red. Micheal Rymer, 2002.) se djelomično oslanja na istoimeni drugi nastavak Vampirskih kronika (1988.), prati vampira Lestata koji postaje rock zvijezda čija glazba probudi podjednako lijepu i monstruoznu kraljicu svih vampira Akashu koju igra (tragično preminula R&B zvijezda) Aaliyah.

67 Plakat filma - *Intervju s vampirom* (red. Neil Jordan, 1994.) - https://en.wikipedia.org/wiki/Interview_with_the_Vampire_(film) - preuzet 03.09.2020.

68 Plakat filma - *Kraljica prokletih* (red. Michael Rymer, 2002.) https://en.wikipedia.org/wiki/Queen_of_the_Damned- preuzet 03.09.2020.

4.4. HRVATSKI VAMPIRI U KNJIŽEVNOSTI

VAMPIR - Boris Perić, 2006.

Roman "***Vampir***" proznog pisca i prevoditelja **Borisa Perića** prvo je iole ozbiljno književno djelo te vrste u hrvatskoj književnosti.[69] Žanrovski lociran na razmeđu fantastike i kriminalistike, "Vampir" se oslanja kako na tradiciju gotskog romana i njegovih nastavljača u britanskoj, njemačkoj ili američkoj književnosti, tako i na suvremenije pristupe temi, obilježene u prvom redu psihoanalizom, ali i znanstvenim teorijama s područja medicine, genetike, bio-etike i sl.

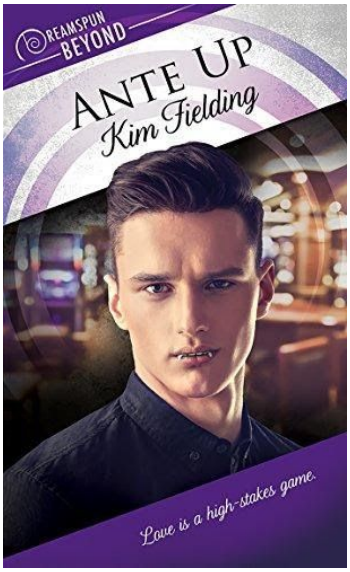
Smještajući radnju u Zagreb prvih godina trećeg milenija, autor propitkuje aktualnost "vampirske" metaforike u svakodnevnom govoru i doživljavanju svijeta, pri čemu se spektar njenih značenja proteže od primarne sfere zatrovanih međuljudskih odnosa i civilizacijskih boljki do nelagode globalne ekonomije, ksenofobije i netrpeljivosti prema drugom/drukčijem ili, pak, recentnog političkog folklora s ruba Balkana. Zaseban dio romana tematizira bajkovito putovanje u Istru, domovinu drevnih pučkih vjerovanja u šaroliku galeriju fantastičnih bića poput štriga, štriguna, mora ili krsnika, što knjizi daje dodatnu etnološku vrijednost.

Središnji motiv fabule, priča o najstarijem i zacijelo najpoznatijem istarskom vampiru Juri Grandu, autentična je legenda pazinskog kraja iz druge polovice 17. stoljeća. Na znanstvenoj razini "Vampir" efektno isprepliće realne rezultate psihijatrijskog istraživanja vampirizma (Renfieldov sindrom, klinički vampirizam, hematofilija, hematodipsija i sl.) s fantastičnim teorijama "vampirske biologije", kakve su koristili klasici žanra od Brama Stokera do Anne Rice. Uz to, roman se čita i kao svojevrsna povijest razvoja vampirskog motiva u svjetskoj književnosti, od prvog spominjanja pojma kod Byrona ili Polidorija (sam naslov referenca je na prvu vampirsku novelu "The Vampyre" Johna Polidorija), preko Stokerova klasika "Drakula" do suvremenih trilera kao što su "Salems Lot" Stephena Kinga ili "The Hunger" Whitley Striber.[70]

---

[69] **Rikard Jorgovanić** - ***Na jezeru*** (1875.) te **Goran Tribuson** - ***Ljetnikovac,*** *Praška smrt 1975.* su prethodnici

[70] Sadržaj & naslovnica knjige *Vampir*, Boris Perić, 2006.- https://mvinfo.hr/knjiga/2260/vampir - preuzeti 01.09.2020.

ANTE UP - Kim Fielding, 2017.

Prije 150 godina Ante Novak umro je na neimenovanom hrvatskom bojištu. Tri godine kasnije ustao je iz mrtvih kao vampir. Sada terorizira Las Vegas, sišući krv i otimajući novac pijanim kockarima, odbijajući suradnju s moćnom vampirskom organizacijom Shadows (Sjene). Progoni ga osjećaj praznine i besmisla, sve do trenutka u kojem upoznaje prelijepog Petera Gehrardija koji može kontrolirati misli drugih ljudi. Među njima se odmah razvija privlačnost koja vraća život u Antino mrtvo srce. Međutim, Sjene su spremne ubiti da dođu do Petera pa Ante i njegov novi partner moraju u bijeg...

Ova bizarna radnja prepisana je s Amazona, najveće online knjižare na svijetu u kojoj se nedavno pojavila knjiga "Ante Up" američke spisateljice Kim Fielding. Objavljena je u nakladi Dreamspun Beyond, specijaliziranoj za "moderne romanse" s primjesama nadnaravnoga. Njena djela na portalu Goodreads imaju čak 24 tisuće ocjena, uglavnom pozitivnih, te je uvrštavaju na top-ljestvice najtraženijih izdanja u okvirima odabranog žanra. I "Ante Up" na Goodreads trenutačno ima solidnu četvorku, a čitatelji ističu da se radi o jednom od najboljih iznenađenja edicije Dreamspun Beyond. Inače, ovo nije prva knjiga koju je hiperaktivna američka autorica smjestila na područje bivše Jugoslavije. Njene knjige, kako sama voli isticati, smještene su u paralelne svjetove, u Bosnu 15. stoljeća, u današnji Oregon.[71]

71 Naslovnica knjige *Ante Up,* Kim Fielding - te - Sadržaj https://www.vecernji.hr/kultura/hrvatski-gej-vampir-terorizira-las-vegas-1227025 - preuzeti 11.09.2020.

5. FILM

72

72 Ilustracija - VAMPIRI KROZ POVIJEST - https://www.facebook.com/unclefrankproductions/photos/1743843295761025/ - preuzeto 02.09.2020.

Ako bismo filmove strave i užasa prosuđivali po njihovoj estetici ili intelektualnom/misaonom sadržaju, vrlo izvjesno se mnogi ne bi našli na vrhu lista najboljih filmova. Ali kada ih vrednujemo po njihovoj popularnosti i opetovanom haranju *box office-om,* nemali broj njih se nalaze na samome vrhu. Otkako je kinematografije postoje i horor filmovi. Evo, i dan danas barem jedan se prikazuje u multipleks kinima i barem nekoliko u kasnonoćnom televizijskom programu. Žanr privlači ekstremno veliki broj gledatelja, uključujući one čija strast za njima je neuvjetovana i koji samo žele da budu raspamećeni i preplašeni do kostiju - od strane ***Drakule*** (red. Tod Browning, 1931.), ***Frankensteina*** (red. James Whale, 1931.), ***Mumije*** (red. Karl Freund, 1932.), ***Zombija*** (White Zombie, red. Victor Halperin, 1932.), ***Vukodlaka*** (The Wolf Man, red. George Waggner, 1941.) - ili malo sofisticiranijih filmova poput ***Egzorcista*** (red. William Friedkin, 1973.), ***Pretkazanja*** (The Omen, red. Richard Donner, 1976.) ili ***Isijavanja*** (The Shining, Stanley Kubrick, 1980.) Njihovu strast zadovoljavaju neki od najboljih (ali i najgorih!) glumaca, redatelja i producenata u filmskoj industriji. (samostalni prijevod iz knjige Historical Dictionary of Horror Cinema, Peter Hutchings.,The Scarecrow Press, Inc. 2008:5)

5.1. KLASIFIKACIJA FILMSKIH VAMPIRSKIH CIKLUSA

Prema web-stranici *tvtropes.org*[73] moderni način prikazivanja vampira u popularnoj kulturi obično se dijeli na cikluse i to na:

- **Maligni ciklus** (1931. - 1948.) - Vampiri su tretirani kao stvorenja čistog užasa, pokvareni, ružni, strašni… (*Nosferatu* i *Universalovi filmovi o Drakuli*)

- **Erotski ciklus** (1950. - 1985.) -Vampire se prikazuje istovremeno zlima, ali i privlačnima. Predvodnica je produkcijska kuća *Hammer s filmovima o Drakuli*

- **Simpatetički ciklus** (1987. - 2001.) - Vampiri su tretirani kao tragična čudovišta na koja se gleda sa sažaljenjem odnosno suosjećanjem, ali su i dalje vrlo zastrašujući. Mogu se i "iskupiti" postajući ponovno ljudska bića. (The Lost Boys, 1987.)

- **Individualistički ciklus** (2003.- danas) - Vampiri mogu biti zli, dobri odnosno i jedno i drugo u isto vrijeme. Vrlo su slični ljudima, a njihova transformacija u vampira ne znači i promjenu njihovog morala. (serijal filmova The Twilight Saga, 2008.-2012.)

73 https://tvtropes.org/pmwiki/pmwiki.php/Main/OurVampiresAreDifferent - Pristup & Prijevod - 08.08.2020.

5.2. POČETAK VAMPIRSKOG FILMA U KONTEKSTU RAZVOJA HOROR FILMA U SJEDINJENIM AMERIČKIM DRŽAVAMA

Korijen ***američkog horor filma***, koji se počeo razvijati kao zaseban žanr **1930-ih**, nalazi se u europskoj kulturnoj povijesti više nego u američkoj; ponajprije u europskoj gotičkoj književnoj tradiciji (koja je nedvojbeno imala više utjecaja na samim počecima američkog horor filma nego američka) ili nadrealizmu i njemačkom ekspresionizmu tog vremena. K tome, mnogi od ključnih filmaša horor žanra 1930-ih, koje su bile prva dekada u razvitku žanra o kojem se može govoriti kao pojavi u cjelini, su bili Europljani - Karl Freund, Boris Karloff, Bela Lugosi, Edgar G. Ulmer i Jamesa Whale. Filmovi s Lonom Chaneyjem, iako su smješteni u inostranstvo (Europu), su napravljeni u američkom idiomu.

The Bat (red. Roland West, 1926). i ***The Cat and The Canary*** *(*red. Elliott Nugent, 1939.) su prvotno bili vrlo popularni na kazališnim daskama, a onda i na filmskim platnima, te su pomogli u uspostavljanju još jednog američkog pristupa stravičnim događajima i iskustvima - *horor-komedijama* i *filmovima ukletih kuća*. Miješanje različitih tradicija i utjecaja pridonijelo je formiranju američkog horora filma.

Universalovu ***Drakulu*** (red. Tod Browning, 1931.) se uzima kao začetnikom booma hororaca 1930-ih i generalno prekretnicom u razvitku horor žanra u Americi. Ona je ekranizacija Broadwayske adaptacije engleske kazališne adaptacije romana kojeg je pak napisao irski autor. Tijekom 1930-ih horor postaje distinktivna filmska kategorija po prvi puta. Produkcijska kuća *Universal* svakako je predvodila sa svojim filmovima Dracula i ***Frankenstein***, ali i s ostalim filmovima iz njihove proizvodnje s radnjom smještenom uglavnom u Europu, no isto su slijedili ostali filmski studiji nudeći ipak malo drugačiji pristup.

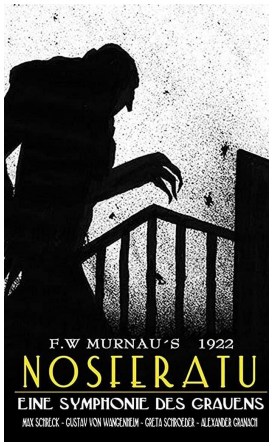
Warner Brothers studio s filmovima ***White Zombie*** (red. Victor Halperin, 1932.), ***Freaks*** (red. Tod Browning 1932.) i ***King Kong*** (red. Merian C. Cooper i Ernest B. Schoedsack, 1933.), uz plodno stvaralaštvo redatelja Michaela Curtiza, svjedoče ipak o generičkoj raznolikosti na tržištu, tako da nije u potpunosti moguće generalizirano govoriti o tom razdoblju.

U ovim filmovima je naglasak bio više na fantastici nego na realizmu. Neki povjesničari horor filma vide upravo to kao odgovor na društvene nedaće Velike depresije, premda se Velika depresija nikad nije eksplicitno spominjala u horor filmovima 1930-ih. Horor žanr je preživio Veliku gospodarsku krizu 1930-ih, iako je izgubio ponešto od svoje kreativne energije i inovativnosti. Tijekom 1940-ih, Universal postaje sve ovisniji o nastavcima ne samo Frankensteina i Drakule nego i Vukodlaka i Mumije (samostalni prijevod iz Historical Dictionary of Horror Cinema, Peter Hutchings, The Scarecrow Press, Inc. 2008. str. 40-42).

5.3. FILMOVI O DRAKULI

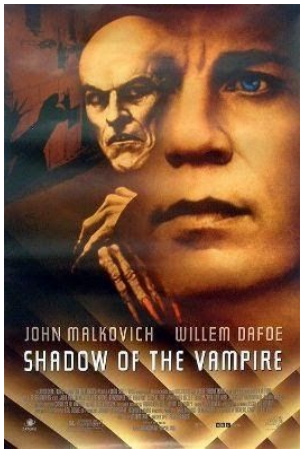
Web-stranica ***imdb.com*** **(*Internet Movie Database*)** prilikom upisa pojma "***dracula***" izbacuje **366** naslova filmova i televizijskih serija koje su povezane s tim pojmom. Među brojnim filmskim adaptacijama romana izdvajam četiri filma:

NOSFERATU, EINE SYMPHONIE DES GRAUENS (*Nosferatu, simfonija strave*) - redatelj Friedrich Wilhelm Murnau, 1922.

74

75

76

Nosferatu, eine Symphonie des Grauens je nijemi njemački film redatelja **F.W. Murnaua** iz 1922. koji zbog nedobivenih autorskih prava na obradu romana, mijenja naslov i imena likova te radnju umjesto u Englesku i London smješta u Njemačku i Bremen. Vampir ***grof Orlok*** (glumi ga ***Max Schreck*** (*njem. strah, užas* - nomen est omen!) prikazan je kao fizičko čudovište - vrlo blijed, s dugim noktima i izrazito šiljastim ušima te zečjim dugim oštrim zubima. Iz lijesa ustaje potpuno uspravljen te na njemu nema ništa romantično ili zavodnički, kako je predstavljen Drakula u istoimenom romanu. Istodobno, grad pogađa invazija štakora i zaraza kuge. (U nekim pučkim vjerovanjima vampir je smatran uzročnikom kuge i drugih bolesti.) Također, prvi puta se vampira uništava Sunčevom svjetlošću, što kasnije postaje gotovo obavezan motiv u vampirskim pričama. (Iveta, Rajković Iveta 2017:148). Čak i s nekoliko promijenjenih detalja, Stokerovi su nasljednici tužili autore zbog adaptacije, a sudskom presudom naređeno je uništavanje svih kopija filma. Međutim, nekoliko je kopija srećom preživjelo, a film se počeo smatrati jednim od najutjecajnijih djela žanra i općenito remek-djelom svjetske kinematografije.

Vampirova sjena (***Shadow of the Vampire***, 2000. red. **E.Elias Merhige**) je metafilm, film o snimanju filma Nosferatu. Lik glumca Maxa Schrecka (***Willem Dafoe***), tumača uloge grofa Orloka, je zaista vampir i hrani se članovima filmske ekipe. ***John Malkovich*** je u ulozi redatelja F. W. Murnaua.

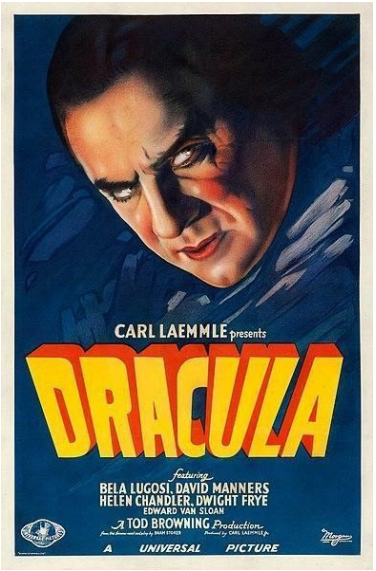
---

74 Plakat filma - *Nosferatu* (red. F.W. Murnau, 1922.) - https://www.imdb.com/title/tt0013442/?ref_=fn_al_tt_2 - preuzeto 16.08.2020.

75 Slika - Nosferatu biva uništen sunčevom svjetlošću - https://www.imdb.com/title/tt0013442/?ref_=fn_al_tt_2 - preuzeto 16.08.2020.

76 Plakat filma - *Vampirova sjena* (red. E. Elias Merhige, 2000.) - https://en.wikipedia.org/wiki/Shadow_of_the_Vampire - preuzeto 16.08.2020.

DRACULA *(Drakula)* - redatelj Tod Browning, 1931.

77

78

U popularnu kulturu Amerike, a potom i čitavog svijeta, (Universalovu) Drakulu je uveo istoimeni film **Toda Browninga** iz 1931. Naslovnu ulogu igra ***Bela Lugosi***, glumac mađarskog porijekla, koji je transilvanijskog grofa glumio i u kazalištu. Uz određene zamjene imena likova, radnja se uglavnom vjerno drži romana. Drakula je prikazan kao aristokrat u crveno podstavljenom plaštu i smokingu. Koristi telepatske i hipnotičke sposobnosti kako bi ljude podvrgao svojoj volji te žrtvi pije krv ugrizom u vrat. Međutim, dugi očnjaci nisu prikazani. Ima iste slabosti kao i književni Drakula - križ, češnjak, a uništio ga je Van Helsing probadanjem kolcem dok se nalazio u lijesu.

U ovom se filmu i prvi put prikazuje da vampir spava u lijesu. Lik Bele Lugosija, njegova odjeća iz filma, kao i način na koji je grof prikazan u ovom filmu, dugo su bili predložak za većinu kasnijih filmskih i stripovskih prikaza Drakule, ali i drugih vampira. (isto:149).

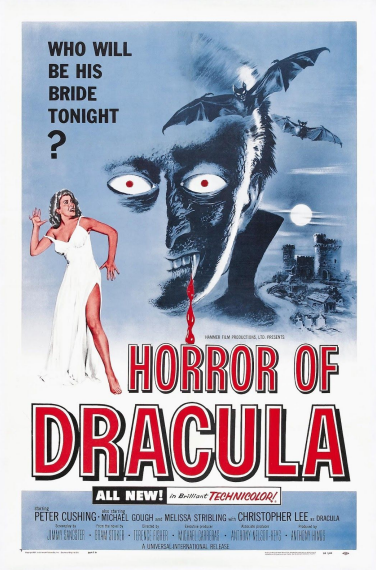
Dugo vremena neizostavan dio Drakuline "opreme" - plašt prvi put je uveo irski glumac i redatelj ***Hamilton Deane*** u predstavi izvedenoj 1927., a ogrtač je korišten u scenama kada je Drakula trebao nestati s pozornice. (isto:149). Bela Lugosi je naredna dva desetljeća glumio Drakulu u filmovima i serijama. Originalni plakat filma (od samo dva sačuvana) je 2017. prodan za pola milijuna dolara.[79]

77 Plakat filma - *Dracula* (red. Tod Browning, 1931.) - https://www.imdb.com/title/tt0021814/?ref_=nv_sr_srsg_0 - preuzeto 01.08.2020

78 Slika - *Bela Lugosi* - Dracula, 1931. - https://en.wikipedia.org/wiki/Dracula_(1931_English-language_film) - preuzeto 01.08.2020.

79https://www.telegram.hr/kultura/originalni-poster-filma-dracula-postao-je-najskuplji-u-povijesti-netko-ga-je-kupio-za-pola-milijuna-dolara/ - pristup 15.08.2020.

HORROR OF DRACULA *(Drakula)* - redatelj Terence Fisher, 1958.

80

81

Horror of Dracula* Terenca Fishera** početak je serije filmova o Drakuli i drugim vampirima, koje je od kraja 50-tih pa do početka 70-tih godina 20. stoljeća snimila britanska producentska kuća *Hammer*. Lik Drakule glumi ***Christopher Lee (koji ga je kasnije glumio u desetak drugih filmova. Vanjskim izgledom nema bitnijeg odstupanja od Lugosijevog predloška, osim što u ovom filmu Drakula ima istaknute očnjake, kao i u romanu. Međutim, Drakula je prikazan više kao surov i okrutan prema ženama, nego kao romantični zavodnik, kakvog ga je glumio Lugosi. I u ovom filmu Drakulu je uništio Van Helsing. Drakula je prikazan kao rezervirani, usamljeni lik gotovo da nema socijalnu interakciju s drugim likovima, koji mu služe kao hrana ili ih pokušava spriječiti da ga unište. Radnja je smještena u srednju Europu, uglavnom na njemačkom govornom području (što se može zaključiti po imenima gradova, sela i nekih likova). Filmove ove producentske kuće učvrstili su većinu predodžbi o vampirima koje ima i sadašnja publika (ne računajući moderne priče te filmove i serije za tinejdžere) - stranac, s istočnoeuropskim naglaskom, nosi crni plašt, ima jako izražene očnjake, Sunce, križ i češnjak ga mogu uništiti i odbiti. (isto:150) .

Drakuline nevjeste (***The Brides of Dracula***, red. **Terence Fisher**, 1960.), scenaristi bili osobito nadahnuti pa je vampir nastradao od križa kojeg su napravile sjene vjetrenjače. (isto:150)
Christopher Lee je igrao Drakulu u osam filmova produkcijske kuće Hammer.

80 Plakat filma - *Horror of Dracula* (red. Terence Fisher, 1958.) - https://www.imdb.com/title/tt0051554/ - preuzeto 22.08.2020.

81 Slika - *Christopher Lee* - Horror of Dracula, 1958. - https://en.wikipedia.org/wiki/Dracula_(1958_film) - preuzeto 22.08.2020.

BRAM STOKER'S DRACULA *(Drakula)* - redatelj Francis Ford Coppola, 1992.

82

83

84

Drakula Brama Stokera, u režiji **Francisa Forda Coppole** iz 1992. godine, kako i sam naslov kaže, vjerno se drži romana; osim u uvodnom dijelu u kojem tada još smrtni Drakula prikazan kao vlaški knez koji se bori protiv Osmanlija, a zbog smrti supruge počinje u bijesu bogohuliti, pa biva kažnjen prokletstvom vampirske vječnosti. Kao i u romanu, za vrijeme boravka Jonathana Harkera (***Keanu Reeves***) u njegovom zamku, Drakula (***Gary Oldman***) je star. Ovdje prikazan kao neko polučudovište koje se ceri i radi grimase i ima iznimno duge oštre nokte. U Mini Murray/Harker (***Winona Ryder***) prepoznaje reinkarnaciju svoje supruge. Nakon dolaska u Englesku pomladi se i nosi moderne naočale sa zatamnjenim staklima i dugu kosu. U pogledu sposobnosti, kao i načina borbe protiv vampira, nema ničeg novoga u odnosu na roman. Razmjena krvi, koja je potrebna da bi žrtva postala vampir, kod Lucy Westerne je samo naznačena, a kod Mine je jasno prikazano u sceni kada Drakula noktom razreže prsa i nudi Mini da mu popije krv. (isto:150) ***Anthony Hopkins*** igra profesora Abrahama Van Helsinga, **Tom Waits** luđaka Renfielda, a ***Monica Bellucci*** jednu od tri Drakuline nevjeste. Film je dobio četiri nominacije za nagradu Oscar, a dobio ih je tri, za najbolji dizajn kostima, šminku i montažu zvuka.

82 Plakat filma - *Bram Stoker's Dracula* (red. F.F. Coppola, 1992.) - https://www.imdb.com/title/tt0103874/?ref_=nv_sr_srsg_0 - preuzet 05.09.2020.

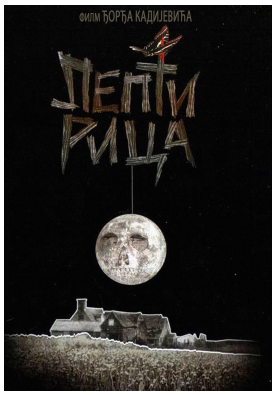
83 Slika - *Gary Oldman* - Bram Stoker's Dracula, 1992. - https://www.imdb.com/title/tt0103874/?ref_=nv_sr_srsg_0 - preuzeto 05.09.2020.

84 Slika - *Lucy Westenra* - Bram Stoker's Dracula, 1992.- https://en.wikipedia.org/wiki/Bram_Stoker%27s_Dracula_(1992_film) - preuzeto 05.09.2020.

5.4. FILMSKI VAMPIRI BIVŠE JUGOSLAVIJE / SUVREMENI FILMSKI VAMPIRI IZ REGIJE

LEPTIRICA *(The She-Butterfly)* - redatelj Đorđe Kadijević, 1973. (Srbija)

85

86

Leptirica (1973.), s ***Mirjanom Nikolić***, ***Petrom Božovićem*** i ***Slobodanom Perovićem,*** redatelja **Đorđa Kadijevića** je svakako najpoznatiji jugoslavenski horor film i prvi autentični srpski horor film**.**[87] Snimljena je prema pripovijetki ***Posle devedest godina Milovana Glišića*** (1880.). Srpsko selo Zarožje sredinom 19. stoljeća je na udaru vampira ***Save Savanovića*** koji ubija svakoga tko se približi mlinu. Seljani su očajni s obzirom da ostaju bez hrane, jer svaki mlinar biva ubijen. U fokusu je priča siromašnog mladića Strahinje koji se odvaži doći na mjesto mlinara te se zaljubljuje u Radojku...

Radnja se vjerno drži predloška, osim kraja i jednog naizgled nebitnog detalja tijekom uništavanja vampira. Naime, u filmu seljaci Zarožja ne otvaraju lijes prije nego što zariju kolac u "vampira" te stoga gledatelj ne vidi tijelo vampira Save Savanovića. "(...) *jer gledalac reaguje samo onda kada je prihvaćen za racionalno pokriće, za objašnjenje - to bi bilo katastrofalno kada bi postojala bilo kakva vrsta prihvatljivog razumskog komentara onoga što se događa - nego mu uskraćujete i ontološku podlogu, on nema ontologiju kojom bi protumačio fenomen koji se sada pred njim događa.*" (Dejan Ognjanović, Mračni eros u delu Đorđa Kadijevića, U Studiju strave. Eseji o horor žanru., Mali Nemo, Pančevo: str.219) Međutim, temeljna svrha horora, izazivanje straha i šoka kod gledatelja, postignuta je, naime, recimo, pri projekciji ovog filma u Skopju jedan gledatelj umro nakon doživljenog srčanog udara. (isto:21, prema Iveta, Rajković Iveta:152)

---

85 Plakat filma - *Leptirica* (red. Đorđe kadijević, 1973.) - https://www.imdb.com/title/tt0200800/- preuzeto 11.09.2020.

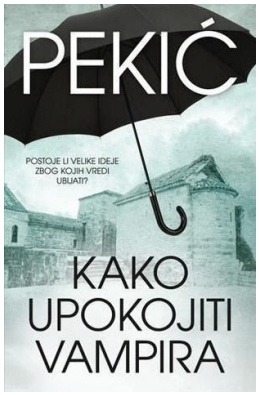
86 Fotografije - *Leptirica* (red. Đorđe kadijević, 1973.) - preuzeto 11.09.2020.

https://www.index.hr/magazin/clanak/prvi-jugoslavenski-horor-i-danas-je-strasan-ko-je-gledao-sa-7-ne-spava-do-25/2010001.aspx

87 Tekst preuzet i preveden -Leptirica - http://www.seecult.org/vest/kadijevic-i-srpski-horor - pristup 11.09.2020.

KAKO UPOKOJITI VAMPIRA - redatelj Slavoljub Stefanović-Ravasi, 1977. (Srbija)

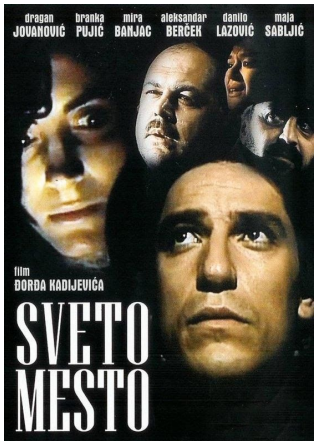

88

89

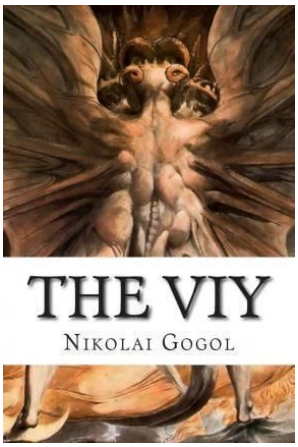
Protagonist, kojeg glumi ***Zoran Radmilović***, je muškarac koji se, nakon što je obolio od amnezije, vraća u svoj dom i suočava s time da članovi porodice nastoje iskoristiti njegovo stanje. ***Borislav Pekić*** (scenarist) je kasnije svoj tekst proširio u istoimeni roman. Film je parabola o čovjeku koji je izgubio pamćenje te kritizira društvo koje je postalo licemjerno i izopačeno. [90]

SVETO MESTO - redatelj Đorđe Kadijević, 1990. (Srbija)

91

92

93

Prema priči ***Viy*** (1835.) **Nikolaja Gogolja**. Nakon djevojčine tajanstvene smrti, bogoslov je pozvan da prema njenoj želji, u seoskoj crkvi tri noći čita molitve kraj njenog odra. Strašne priče o pokojnici, o njenoj grešnoj vezi s ocem i njenim orgijama, ne mogu ugasiti ljubav mladog bogoslova. Namučena grešnom vezom s ocem, ispunjena mržnjom, ona mrtva se ne prestaje svetiti muškom rodu. Njena žrtva postat će i nedužni, zaljubljeni bogoslov.[94]

---

88 Slika - *Kako upokojiti vampira* (red. Slavoljub Stefanović-Ravasi, 1977.) - https://www.imdb.com/title/tt0200761/?ref_=ttmi_tt - pr. 18.08.2020.

89 Slika-Naslovnica knjige *Kako upokojiti* (B. Pekić, 1977.) https://www.goodreads.com/en/book/show/15705578-kako-upokojiti-vampira 18.8.2020.

90 Sadržaj - *Kako upokojiti vampira* - preveden i preuzet - https://sh.wikipedia.org/wiki/Kako_upokojiti_vampira - pristup 08.08.2020.

91 Plakat filma - *Sveto mesto* (red. Đorđe Kadijević, 1990.) - https://easterneuropeanmovies.com/drama/a-holy-place - preuzeto 18.08.2020.

92 Slika - iz filma *Sveto mesto* (red. Đorđe Kadijević, 1990.) - http://2011.fantastic-zagreb.com/en/fiilm-yu-sveto-mesto.php - preuzeta 18.08.2020.

93 Slika - Naslovnica knjige *Vij* - N. Gogolj, 1835. - https://www.amazon.com/Viy-Horror-Novella-Nikolai-Gogol/dp/1544736797 - pr. 18.08.2020.

94 Sadržaj - *Sveto mesto* - preveden i preuzet - https://mojtv.hr/film/14013/sveto-mjesto.aspx - pristup 08.08.2020.

KRVOPIJCI (Bloodsuckers) - redatelj Dejan Šorak, 1989. (Hrvatska)

[95]

Dok Zagrebom kolaju priče o 'vampiru' koji napada osamljene žene, u psihijatrijsku ordinaciju dr. ***Franza Golgowecza (Danilo Lazović)***, u usamljenoj vili na Gornjem gardu, dolazi noćni posjetilac ***Teobald Maje***r (***Maro Martinović***). On je uvjeren da je vampir iz 16. stoljeća, a da je obitelj Franje Glogovca (pravo ime Franza Golgowecza) nekad bila čuvena po lovcima na vampire. Franz ga doživljava kao ekscentrika, no njegova supruga ***Barbara*** (Ksenija Marinković), kojoj se došljak iznimno dopadne, drukčijeg je mišljenja. Redatelj **Dejan Šorak** voli se ironijski poigravati sa žanrovima, a u *Krvopijcima* to je učinio sa žanrom horora. *Krvopijci* su film u kojem se izmjenjuju scene istinske strave sa scenama u kojima se ismijavaju vampiri i svi oni koji vjeruju u njih. Film posjeduje i suptilni politički podtekst u kojem vampiri opet imaju dvojaku ulogu – predstavljaju simbole bunta i simbole paranoje. [96] Krvopijci su filmski prvijenac glumice ***Ksenije Marinković***.

"Šorak je još iste godine profesionalno vrlo kvalitetno napravio prvi hrvatski film o vampirima Krvopijci (1989.), upustivši se, bez većeg uspjeh kod publike i kritike, u nešto između parodije i parafraze žanra do tada nepoznatog u nas, ali u to vrijeme ponovno oživljenog u svijetu."(101 godina filma u Hrvatskoj: 1896. -1997; pregled povijesti hrvatske kinematografije. - Ivo Škrabalo, Zagreb - Nakladni zavod Globus, str. 441.)

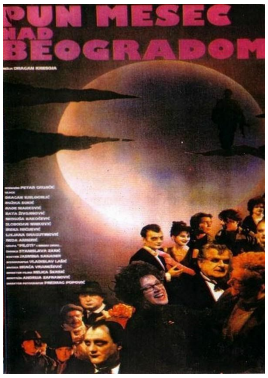
Dejan Šorak je jedan od najistaknutijih predstavnika hrvatskog žanrovskog filma osamdesetih. Njegovi filmovi osvojili su brojne nagrade, a najveći gledateljski i kritičarski uspjeh u dosadašnjem opusu ostvario je postratnom melodramom *Oficir s ružom* za čiji je scenarij 1987. U Puli dobio Zlatnu arenu.[97]

95 Plakat filma - *Krvopijci* (red. Dejan Šorak, 1989.) - https://en.wikipedia.org/wiki/Bloodsuckers_(1989_film) - preuzeto 26.08.2020.

96 Slike i Sadržaj - *Krvopijci* (red. Dejan Šorak, 1989.) preuzeti - http://kinotuskanac.hr/movie/krvopijci - pristup 26.08.2020.

97 Tekst o Dejanu Šorku - http://zff.hr/arhiva/2015/hr/film/krvopijci - preuzet - 26.08.2020.

PUN MESEC NAD BEOGRADOM - redatelj Dragan Kresoje, 1993. (Srbija)

98

99

Beograd 1992. godine. Da bi se sakrio od noćnih mobilizacija, mladi lektor Aleksa (***Dragan Bjelogrlić***) je zatražio premještaj u treću smjenu na mjesto suradnika koji je ubijen na frontu. Upoznaje simpatičnu staricu koja ga je, pošto je čula da je završio književnost, zamolila da joj pomogne u sređivanju skupocjene kućne biblioteke. Mladić, međutim, otkriva da je okružen vampirima i pokušava da se izbori s njima, ali i s vojnom policijom koja ga juri da ga mobilizira.[100]

LOKALNI VAMPIR - redatelj Branko Baletić, 2011. (Crna Gora)

101

102

Komedija mentaliteta, s elementima akcije, erotike i horora. Priča se odigrava u malom mjestu na obali jezera. Glavni junak, mladi biznismen prevarom zapada u velike dugove. Njegova majka prijavljuje lažnu smrt. On noću izlazi iz tavanskog skrovišta i kao vampir sveti se protivnicima. Pojava vampira privlači turiste i bjelosvjetske biznismene. Tako stiže tranzicija u malo mjesto, mijenjajući uspavanu atmosferu. Tokom priče naš junak sazrijeva, vraća se svojoj ženi i počinje novi život. Da biste bolje razumjeli svijet u kojem živimo, osjetili njegovu punoću – dobro je ponekad, makar na kratko, biti vampir.[103]

---

98 Plakat filma - *Pun mesec nad Beogradom* (red. Dragan Kresoja, 1993.) -.https://www.imdb.com/title/tt0180942/ - preuzeto 08.08.2020.

99 Slika iz filma - *Pun mesec nad Beogradom* (red. Dragan Kresoja, 1993.) - https://mubi.com/films/full-moon-over-belgrade - preuzeto 08.08.2020.

100 Sadržaj filma -*Pun mesec...* (djelomično) preuzet i preveden - https://sr.wikipedia.org/sr-el/sr-el/Пун_месец_над_Београдом - pristup 8.8.2020.

101 Plakat filma - *Lokalni vampir* (red. Branko Baletić, 2011) - https://www.imdb.com/title/tt1799556/ - preuzeto 08.08.2020.

102 Slika iz filma - *Lokalni vampir* (red. Branko Baletić, 2011) - https://mojtv.hr/film/23141/lokalni-vampir.aspx - preuzeto 08.08.2020.

103 Sadržaj filma - *Lokalni vampir* (red. Branko Baletić, 2011) - http://kinotuskanac.hr/movie/lokalni-vampir - pristup i preuzet 08.08.2020.

VAMPIR Z GORJANCEV - redatelj Vinci Vogue Anžlovar, 2008. (Slovenija)

104

105

Film je nastao prema istoimenom romanu **Mate Dolenca** (1979.) Prati ljubavnu priču studenta Romana (***Sebastian Cavazza***) i fatalne Lenore, udate djevojke, koji se prvi put susreću na groblju na Svisvete, te priču Romana i njegovog prijatelja Rodina koji se susreću s različitim mitovima i legendama iz Gorjanskih brda u pokrajini Dolenjska. Počinju se događati misteriozna ubojstva, a njihov poznanik Jup ih pripisuje vanzemaljcima, jer ne vjeruje u vampire. Film kulminira otmicom Lenore i njezinog sina Urha, naime njezin suprug Krot i njegov šef Kartnervald (obojica su dugo mrtvi) ih odvlače u šumu u vampirsku tvrđavu u napuštenom selu. Roman i Rodin spašavaju Lenoru i Urha uz pomoć župnika Lesjaka. Priča, međutim, završava kad Urh, preobražen u vampira, ugrize Romana u vrat.[106]

Kritičar Tone Peršak napisao je da je Dolenc skreće pozornost na univerzalnost društvenog položaja političkih dužnosnika s vampirskom temom, koja je i dalje ista kroz povijest. Vlast uvijek nešto skriva, tajanstvena je, a istovremena vidljiva i prisutna među ljudima. Obični ljudi, s druge strane, prepuštaju se orgijama i pijanstvu jer nisu u stanju učiniti ništa protiv ove političke (vampirske) moći. U svojoj priči autor koristi temu vampirizma kao nečega što kod ljudi budi poštovanje, strah i osjećaj prisutnosti nevidljivog autoriteta.[107]

OSTALE REFERENCE NA VAMPIRE:

Posljednji Srbin u Hrvatskoj (red. **Predrag Ličina**, 2018.) je prvi hrvatski zombie film o zombie epidemiji smještenoj u budućnost, 7 godina nakon potpunog sloma ekonomije u Hrvatskoj, a ljudi u filmu zombije doživljavaju kao vampire. Film ***Čovjek koga treba ubiti*** (red. **Veljko Bulajić,** 1979.) lik Sotone prikazuje vrlo slično grofu Drakuli.

---

104 Plakat filma - *Vampir z Gorjancev* (red.V. V. Anžlovar, 2008.) - https://www.imdb.com/title/tt2024552/?ref_=nv_sr_srsg_0 - preuzeto 6.8.2020.

105 Slika iz filma - *Vampir z Gorjancev* (red.V. V. Anžlovar, 2008.) - https://mubi.com/films/vampire-from-gorjanci - slika preuzeta - 05.08.2020.

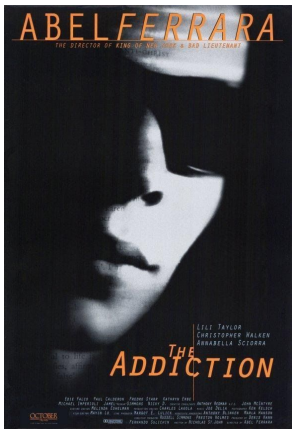
106 Sadržaj filma - *Vampir z Gorjancev* (red.Anžlovar, '08.) https://bsf.si/en/movie/vampir-z-gorjancev/ - (djelomično) preuzet i preveden- 5.8.2020.

107 Tekst o kritici romana - *Vampir z Gorjancev* (Mate Dolenc, 1979.) - https://sl.wikipedia.org/wiki/Vampir_z_Gorjancev - preuzet i preveden - 05.08.2020.

5.5. UMJETNIČKI FILMOVI S VAMPIRSKOM TEMATIKOM

Umjetnički film je oznaka za filmsku kategoriju koja je u opreci s ***populističkim*** i ***komercijalnim*** filmom, takvi filmovi nastoje imati status tzv. *visoke umjetnosti*, zadobiti ugled u elitnim kulturnim krugovima. Proizvodna, distribucijska i prikazivačka prevlast komercijalnog filma uvjetovala je da se posebno izdvaja umjetnički prestižnija proizvodnja (kao gotovo žanrovski izdvojena kategorija), da se takve filmove distribuira u sklopu tzv. nekomercijalne mreže i prikazuje u specijaliziranim kinima (art-kinima). Filmovi koji se nadasve obraćaju stvaralačkoj razradi doživljaja usmjerenih imaginaciji, nasuprot grani filmova kojima su važnije pojmovno-spoznajne, diskurzivne i utilitarne svrhe (obrazovni, znanstveni, namjenski filmovi).[108]

THE ADDICTION *(Ovisnost)* - redatelj Abel Ferrara, 1995. (SAD)

109

110

Art horor film ***Ovisnost*** iz 1995. godine režirao je **Abel Ferrara**. Scenarij je napisao Ferrarin česti suradnik **Nicholas St. John**, a snimljen monokromatskom tehnikom. Prati, doktorandicu filozofije iz New Yorka, Kathleen Conklin (***Lili Taylor***) koja nakon predavanja o Vijetnamskom ratu sa svojom kolegicom Jean raspravlja o odgovornosti koja proizlazi iz svjedočenja takvim zločinima. Prilikom slučajnog susreta ugrize je i otme Casanova, elegantna vampirica. Nakon napada, u njoj se počinje razvijati ovisnost o ljudskoj krvi. Zaražena Kathleen napada prijatelje, studente, beskućnike i prolaznike, cijelo vrijeme propitujući prirodu zla. Kasnije, šetajući ulicom, Kathleen upoznaje Peina (***Christopher Walken***), vampira koji tvrdi da je pobijedio svoju ovisnost. Neko vrijeme ju drži u svojem stanu pokušavajući joj pomoći da prevlada ovisnost. Na proslavi obrane doktorskog rada, sa svojim prijateljima koje je "pretvorila" u vampire, napada profesore i okreće proslavu u orgiju krvoprolića. Naizgled umre u bolnici, no u idućoj sceni uskrsne kao vlastita dvojnica, ponovno kao obični čovjek. Film završava njezinom rečenicom: "*Ključ samootkrivanje leži u poništavanju samoga sebe.*" Film se smatra alegorijom o ovisnosti o drogama i kao alegorija teoloških koncepata grijeha, slobodne volje i krivnje.[111]

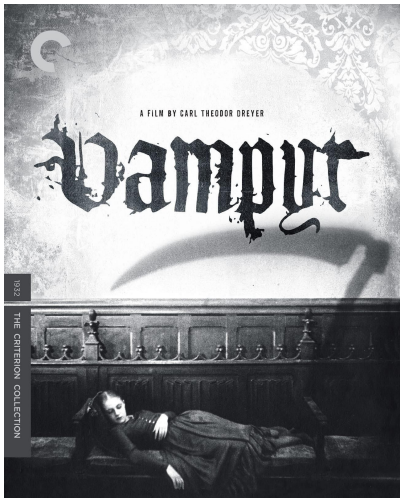
108 Defnicija *umjetničkog filma* prema Hrvoju Turkoviću preuzeta - http://film.lzmk.hr/clanak.aspx?id=1947 - pristup 01.09.2020.

109 Plakat filma - *The Addiction* (red. Abel Ferrara,1995.) - https://www.imdb.com/title/tt0112288/ - preuzeto 01.09.2020.

110 Slika iz filma - *Kathleen ugriza svog profesora - The Addiction* (red. A. Ferrara,1995.)- https://en.wikipedia.org/wiki/The_Addiction - 1.9.2020.

111 Sadržaj filma - *The Addiction* (red. Abel Ferrara,1995.) - https://en.wikipedia.org/wiki/The_Addiction - (djelomično) preuzet i preveden-1.9.2020.

VAMPYR - Der Traum des Allan Gray (*Vampir*) - redatelj Carl Theodor Dreyer, 1932. (Francuska, Njemačka)

112

113

Fantastični horor suscenarista i redatelja **Carla Theodora Dreyera** prvi je redateljev zvučni film. Snimljen je četiri godine nakon redateljeva eponimnog ostvarenja *Stradanje Ivane Orleanske*, remek-djela koje je u kinima doživjelo komercijalni neuspjeh. Temeljen je na dvjema pričama iz zbirke fantastičnih pripovjedaka ***In a Glass Darkly*** irskog književnika **J. Sheridana Le Fanua**, konkretno na pričama ***Soba u Letećem zmaju*** i ***Carmilia***. Realizaciju filma financijski je potpomogao baron ***Nicolas de Gunzburg***, koji je zauzvrat pod pseudonimom ***Julian West*** u njemu ostvario ulogu protagonista, mladića koji stiže u selo koje se našlo pod vampirskom kletvom.

Kao njegov prvi zvučni film, ***Vampir*** je Dreyeru predstavljao veliki izazov, i iz razloga što je morao kreirati tri verzije filma na trima jezicima (koristivši se s malo dijaloga i međunatpisima), i zbog zahtjevnosti samog predloška, koji je podrazumijevao stvaranje uvjerljivog oniričkog ozračja te elaboriranje teze da se prava strava ne nalazi oko nas, nego u našoj podsvijesti. Film u kojem se vrlo efektno brišu granice između sna i jave, odnosno realnog i nerealnog, pri naknadnim je revalorizacijama stekao priličan ugled među kritičarima. U cilju postizanja što sugestivnijeg ozračja, film je umjesto u studiju sniman na izvanjskim lokacijama, a Dreyer je, u suradnji s glasovitim snimateljem Rudolphom Matéom inzistirao na uporabi različitih fotografskih trikova kojima je slika ´zamagljivana´. Također, zvuk je gotovo u potpunosti snimljen naknadno, u studijima u Berlinu. Unatoč svemu navedenom, *Vampir* je pri premijernom prikazivanju doživio neuspjeh i kod publike i kod kritike, da bi ga redatelj naknadno premontirao prije francuske premijere, čime je polučio i bolji odjek. [114]

112 Plakat filma - *Vampyr* (red. Carl Theodor Dreyer, 1932.) - https://www.criterion.com/films/661-vampyr - preuzeto 11.09.2020.

113 Slika *Nicolas de Gunzburg* - *Vampyr* (red. Dreyer, 1932.)- https://passionofjoanjettofarc.wordpress.com/2016/10/01/vampyr-1932/ - 11.9.2020.

114 Sadržaj filma - *Vampyr* (red. Carl Theodor Dreyer, 1932.) - http://kinotuskanac.hr/movie/vampir - (djelomično) preuzet 11.09.2020.

LÅT DEN RÄTTE KOMMA IN ***(Neka uđe onaj pravi)*** **- redatelj Tomas Alfredson, 2008.** ***(Let the Right One In)*** (Švedska)

115

Radnja filma smještena je u predgrađe Stockholma 1982. godine. Temelji se na romanu **Johna Ajvide Lindqvista,** koji je napisao i scenarij za film u režiji **Tomasa Alfredsona**. Eli je androgina 12-godišnjakinja koja je desetljećima zatočena u koži djevojčice i čija je prava dob gotovo 10 puta veća. S čovjekom kojeg naziva ocem doseli se u susjedstvo gdje upoznaje Oscara 12-godišnjaka koji je u školi predmet zlostavljanja od strane vršnjaka, i nikada im se ne odupire, ali mašta o osveti. U romanu Eli je zapravo dječak (Elias), a u filmu se na trenutak prikaže neobičan detalj - nepostojanje „njezinih" genitalija. Oscar se zaljubljuje u Eli. Ali Eli nije poput drugih ljudi: ne podnosi sunce ni hranu, a da bi ušla u neku prostoriju, mora biti pozvana unutra (prema narodnom vjerovanju vampir mora biti pozvan da uđe). Eli daje Oskaru snagu da se osveti, ali kada shvati da Eli mora piti ljudsku krv kako bi preživjela, suočen je s odlukom.[116]

Motiv vampira ovdje nije korišten u doslovnom smislu. Služi da bi pokazao da je moguća ljubav između čovjeka i vampira. To je možda viđeno ranije u serijama, dok se u filmovima češće javlja požuda nego platonska ljubav. Priča je istodobno okrutna i iznimno romantična. Film se dotiče tema poput pedofilije, povjerenja, zlostavljanja, ljubavi i izdaje. Ipak, nijedna nije fundamentalna, također niti krajnje manifestirana. [117] Alfredson kreira fascinantno slojevit film podžanra, gotovo *dreyerovske* lirične poetičnosti i ljepote (kao i sporednog ali stalnog, *kaurismäkijevskog* dobrohotnog naturalizma). Produbljena psihološko-socijalna drama o svakodnevnim užasima adolescencije i rađanju nasilja u društvu, prije negoli tipični folk-horor; također radije neortodoksna elegantna *love-story* negoli film o vampirima, a svakako priča o dvoje neprilagođenih.[118]

115 Plakat filma - *Let the Right One In* (red. Tomas Alfredson, 2008.) - https://en.wikipedia.org/wiki/Let_the_Right_One_In_(film) - pr. 28.8.2020.

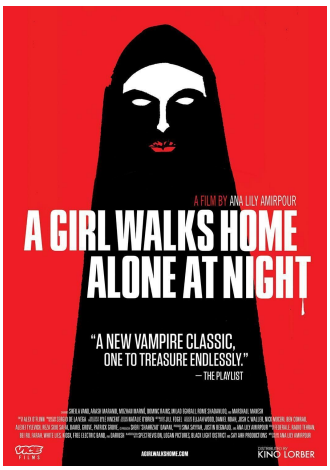
116 Tekst o filmu - *Let the Right One In* (r. Alfredson, '08.)- https://www.art-kino.org/hr/film/neka-udje-onaj-pravi -(djelomično) preuzet 28.8.2020.

117 Tekst o filmu - *Let the Right One In* (red. Tomas Alfredson, 2008.) - (djelomično) preuzet - Slika preuzeta - 28.08.2020.

http://www.moj-film.hr/novosti/pregled/filmovi-i-glumci/gledali-smo-neka-ude-onaj-pravi/

118 Tekst o filmu - *Let the Right...* (r. T. Alfredson, '08.) - (djelomično) preuzet - http://www.filmovi.hr/index.php?p=article&id=1185 - 28.08.2020.

A GIRL WALKS HOME ALONE AT NIGHT - redateljica Ana Lily Amirpour
(perz: دختری در شب تنها به خانه می‌رود *Dokhtari dar šab tanhâ be xâne miravad)*, 2014. (SAD)

119

120

A Girl Walks Home at Night je debitantski film, hibrid špageti-vesterna i vampirskog filma. američko-iranske redateljice **Ane Lily Amirpour** iz 2014.. Film prati doživljaje i stalkanje usamljene vampirice s radnjom smještenom u izmišljenom iranskom gradu duhova Bad City. Redateljica u filmu preispituje različite karakteristike vampira - serijski ubojica, romantičar, ovisnik.

U gradu se iznenada pojavi misteriozna i bezimena vampirica. Dečko čiji je otac na heroinu gubi auto zbog očeva duga dileru. Prva joj je žrtva diler. Dečko dobiva svoj auto nazad, a uzima drogu koja je ostala od dilera i preuzima njegov položaj. Jedne noći vraćajući se s kostimirane zabave obučen u Drakulu on sretne vampiricu koja umjesto da mu posiše krv, odluči ga odvesti svojoj kući gdje slušaju glazbu s gramofonskih ploča. (...) Film nema nijedan od elemenata koji su zaštitni znak iranske kinematografije. Tako da nije u pitanju film koji propituje odnos stvarnosti i snimljene stvarnosti, niti kroz oči djeteta pokušava prikazati život u Iranu. Ovdje je riječ o filmu koji je kako to i njegov marketing kaže "prvi iranski vampirski špageti-vestern".[121] Inspiriran špageti-vesternima poput onih Sergia Leonea, s misterioznim, usamljenim, antiherojem s osvetničkim pobudama. Međutim, žanr je reinterpretiran s glavnom ženskom ulogom. Kao vampirski film služi kao *hommage* prethodnicima, posebice njemačkom ekspresionističkom filmu Nosferatu. Odjeci filma vidljivi su u izboru crno-bijele fotografije, uporabi sjena i minimalnom dijalogu. Dijalog filma u cijelosti je na perzijskom jeziku, a film spaja elemente iranske kulture s prethodno opisanim. Film je sniman u gradu Taftu u Kaliforniji.[122]

---

119 Plakat filma - *A Girl Walks Home Alone at Night* (red. Ana Lily Amirpour, 2014.) - https://www.imdb.com/title/tt2326554/ - pr. 29.8.2020.

120 Slika iz filma - *A Girl Walks Home Alone at Night* (r. A. L. Amirpour, 2014.) - https://www.nytimes.com/spotlight/what-to-watch - pr. 29.8.2020.

121 Tekst o filmu - *A Girl Walks Home Alone at Night* (red. Ana Lily Amirpour, 2014.)

https://www.frontslobode.ba/vijesti/film-i-tv/48954/alen-simic-a-girl-walks-home-alone-at-night - (djelomično) preuzet i preveden 29.08.2020.

122 Tekst o filmu - *A Girl Walks Home Alone at Night* (red. Ana Lily Amirpour, 2014.)

https://en.wikipedia.org/wiki/A_Girl_Walks_Home_Alone_at_Night - (djelomično) preuzet i preveden - 29.08.2020.

ONLY LOVERS LEFT ALIVE *(Samo ljubavnici preživljavaju)* - redatelj Jim Jarmusch, 2013. (Ujedinjeno Kraljevstvo, Njemačka)

123

124

Samo ljubavnici preživljavaju (2013.), redatelja **Jima Jarmuscha** je egzistencijalistička vizualna poetska ljubavna priča, lišena fabuliranja, oslanjajući se uglavnom na ugođaj, s iščašenim smislom za humor prepuna kulturnih referenci (književnost, znanost, glazba) koja prati glazbenika Adama (***Tom Hiddlestone***) i Evu (***Tilda Swinton***) u ponovnom susretu, čija ljubavna priča traje stoljećima.

U trenutku kada su se *vampirski* filmovi sasvim istrošili te počeli nalikovati na vlastite parodije, film djeluje kao zanimljivo osvježenje i živopisno poigravanje ustaljenim tematsko-motivskim kompleksima, naravno izvučenim iz svoga žanrovskoga konteksta strave i jeze, ali još uvijek dovoljno mračni. U filmu je perspektiva izmijenjena pa se ne sagledavaju vampirski likovi koji su potajno integrirani u svijet *normalnih* ljudi, nego djelo predstavlja mogući svijet viđen isključivo iz rakursa vampirskoga svijeta. Okretanje perspektive jedan je od elemenata ironijskoga prevrednovanja. Smrtnici se tako nazivaju zombijima, a vampiri su prikazani kao često pokretačka kulturna sila zemaljske civilizacije, koji su zbog svoga načina života morali ostati u sjeni. Jarmusch vrlo atmosferično i upečatljivo stvara nokturalno, gotovo snovito ozračje filma, koji se prostorno odvija na dvjema lokacijama (Eva živi u Tangeru, Maroku, a Adam u Detroitu, SAD-u). Vampirski svijet je stoga prikazan kao mogući svijet paralelan ovome kojeg poznajemo pa film na humoran način propituje konstruiranost različitih mogućih svjetova, koje u prenesenom značenju možemo doživjeti kao odnos umjetničkog svijeta i svijeta svakodnevnoga života s njegovim banalnostima i brigama o egzistencijalnim problemima. Jarmuschovi vampiri gotovo su romantičarska vizija umjetnika – genijalnoga i izdvojenoga pojedinca koji bježi od banalnosti i skučenosti svakodnevice. [125]

123 Plakat filma - Only Lovers Left Alive (red. Jim Jarmusch, 2013.) - https://www.imdb.com/title/tt1714915/?ref_=fn_al_tt_1- preuzeto 9.9.2020.

124 Slika iz filma - Only Lovers Left Alive (r. J. Jarmusch, 2013.) - https://yggdrasille.com/2017/12/21/only-lovers-left-alive-film-review/- 9.9.2020.

125 Tekst o filmu - Only Lovers Left Alive (red. Jim Jarmusch, 2013.) - http://www.filmovi.hr/index.php?p=article&id=1993 - (djelomično) preuzet 09.09.2020.

5.6. O VAMPIRSKIM FILMOVIMA 20. I 21. STOLJEĆA

U zadnjim desetljećima 20. stoljeća filmovi s vampirskom tematikom prilagođavaju se i određenoj publici. Primjer toga je film ***Izgubljeni dječaci*** (The Lost Boys, 1987., red. Joel Schumacher), koji je prvi vampirski film o tinejdžerima za tinejdžera. U ovom hororu s primjesama komedije, lovci na vampire i vampiri su adolescenti, a prvi se o potonjima informiraju kroz stripove i na taj način saznaju za njihove slabosti i načine uništenja. (Iveta, Rajković Iveta 2017:153)

Što se više približavamo kraju 20. stoljeća, uočavamo preplitanje raznih žanrova. I dok smo u ranijim razdobljima mogli pratiti utjecaj pučkih vjerovanja i/ili mitskih predaja na književnost, te književnosti na film, sada pronalazimo da su radnje stripova inspiracija za film. Primjerice, po stripu ***Blade*** snimljena su tri filma (Blade, 1998., red. Stephen Norrington, Blade II, 2002., red. Guillermo del Toro, Blade: Trinity, 2004., red. David Goyer). (isto:155)

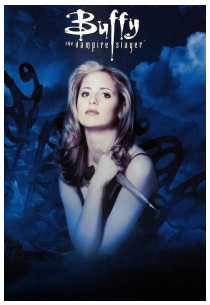
U novijim vampirskim filmovima primjećuje se izrazito miješanje žanrova i ne radi se isključivo o filmovima strave i užasa. Naime, u ovim filmovima ima elemenata avanturističkog i akcijskog filma, krimića, westerna, komedije (bez da se radi o čistoj parodiji), pa i miješanju više žanrova. npr. *Od sumraka do zore* (***From Dusk Till Down***, red Robert Rodriguez, 1996.), koji je uspjela kombinacija filma strave, akcijskog i kriminalističkog filma s elementima humora. Vrlo često pojavljuje se motiv dolaska vampira u neku zajednicu (Salemska gomila, Nosferatu, ***Moj susjed je vampir - Fright Night***, red. Tom Holland, 1985., sve verzije Drakule), ili dolaska protagonista u mjesto u kojem već postoje vampiri (Od sumraka do zore, Izgubljeni dječaci, *Vampiri* ***- John Carpenter's Vampires***, red. John Carpenter, 1998., *Van Helsing***,** red. Stephen Sommers, 2004.). Nadalje, vampiri se ne ograničavaju na istočnu Europu već se javljaju i u Americi (prvi film s radnjom smještenom u Sjedinjenim Američkim Državama je *Drakulin sin* - ***Son of Dracula***, red. Robert Siodmak, 1943.). Tijekom 20. stoljeća, sukladno trendovima globalizacije, vampiri postaju planetarno prisutni i popularni. Pronalazimo ih u Japanu (*Drakulino jezero* - ***Lake of Dracula***, red. Michio Yamamoto, 197., *Krv - posljednji vampir,* ***Blood: The Last Vampire***, red. Chris Nahon, 2009.), Kini *(Legenda o sedam zlatnih vampira* - ***The Legends of the 7 Golden Vampires***, red. Roy Ward Baker,1974.), Africi (***Blacula,*** red. William Crain, 1972.), u Meksiku (*Od sumraka do zore*) itd. (isto:153)

Radnje o vampirima smještene su u prošlost, sadašnjost, ruralni, suburbani i urbani prostor, vampir može biti izmiješan s gomilom, ali može biti i naš susjed (kako kaže hrvatski prijevod filma *Night Fright - Moj susjed je vampir).* Sve to ukazuje na univerzalnost mita o vampiru i njegovu sveopću prihvaćenost. Vampirski filmovi nisu statični u pogledu mjesta odigravanja radnje, protagonisti su stalno u pokretu, najprije vampir ili njegova buduća žrtva ili protivnik dođu u neko mjesto, zatim se otkriju prve žrtve, a potom su lovac ili lovci na vampire u stalnom kretanju u potrazi za vampirom. (isto:153).

6. TELEVIZIJA

Nakon svjetski megapopularne serije ***Buffy***, s prijelazom u 21. stoljeće, privlačnost koju imaju vampirske priče, posebice kod tinejdžerske publike, do krajnjih granica iskorištava medij televizije, naročito američke. Vampiri nalikuju običnim ljudima, u kohabitaciji su s njima (outani vampiri), publika empatizira s njihovim problemima, zaljubljuje se u njih, obožava ih. Vrlo često jedino što ih čini vampirima je činjenica da piju krv (često sintetiziranu ili donorsku), mogu se kretati po danu itd... Mnogi likovi su isto tako otvoreni pripadnici LGBTIQ+ populacije. Žanrovski se vrlo raznolike i isprepletene, s većim naglaskom na romantično i egzistencijalističko, nego na horor, neke od njih su: ***Angel*** (1999.-2004.), ***Supernatural*** (2005.-2020.), ***Being Human*** (2011.-2020.), ***True Blood*** (2008.-2014.). ***The Vampire Diaries*** (2009.-2017), ***The Originals*** (2013.-2018.), ***My Babysitter's a Vampire*** (2011.-2012.), ***Van Helsing*** (2016.- 2020.),***Castlevania*** (2017.-2020.), ***Vampires*** (2020.), ***What We Do in the Shadows*** (2019.-2020.). / Popis vampirskih serija na VOD platformama: https://reelgood.com/tv/list/vampire?offset=50

BUFFY, THE VAMPIRE SLAYER ***(Buffy, ubojica vampira)*** **- kreator Joss Whedon, 1997.-2003., (SAD)**

126

127

Buffy, ubojica vampira (1997. - 2003.) koju je osmislio i većinu scenarija napisao **Joss Whedon** (prvotno za film iz 1992., također i spin-off seriju ***Angel***), a prikazivala se u sedam sezona odnosno 145 epizoda. Buffy Summers je tinejdžerica koja se s majkom doselila u Sunnydale, gradić u provinciji. Buffy je, što zna samo nekoliko njenih prijatelja i pomagača te njen "čuvar", ubojica vampira. Ne znamo kako je postala, osim da je "izabrana". Njen "čuvar" je školski knjižničar koji je upoznaje s okultnim svijetom, čudovištima i demonima svih vrsta. U seriji su vampiri predstavljeni kao demoni koji su "okupirali" tijelo žrtve. Nakon što vampir siše krv smrtnika, on umre i sljedeće večeri "uskrsava" u istom tijelu, sa svim sjećanjima, ali je "duša", osobnost, drugačija - demon je zavladao tijelom. Serija se odvija u današnje vrijeme, u suvremenoj Americi, a vampiri nisu egzotični plemići iz istočne Europe, već dojučerašnji kolege iz škole ili s posla, koji su postali žrtve starijih vampira. Način uništavanja vampira u seriji je standardan - probijanje srca i izloženost Sunčevom svjetlu, a nakon uništenja pretvaraju se u prah. Vampiri su natprosječno snažni, brzi, okretni, ali zgodni, s ljubavnim problemima. (Iveta, Rajković Iveta 2017:154-155)

126 Plakat TV serije - Buffy the Vampire Slayer (kreator Joss Whedon, 1997.-2003.) - https://www.imdb.com/title/tt0118276/ - preuzeto 05.09.2020.

127 Slika iz TV serije - Buffy https://www.vox.com/culture/2017/3/10/14807808/buffy-the-vampire-slayer-every-episode-ranked-20th-anniversary - preuzeto 05.09.2020.

PROSJACI I SINOVI *(*4. epizoda) - redatelj Antun Vrdoljak, 1971.

128

U seriji ***Prosjaci i sinovi*** (red. ***Antun Vrdoljak***, scenarij ***Ivan Raos*** 1971.), u četvrtoj se epizodi spominju vukodlaci. Tako su svoje mjesto pronašli i "naši" vampiri, pod loklanim nazivom *vukodlaci*. Radnja serije tijekom te epizode smještena je u Imotsku krajinu, u razdoblje između dvaju svjetskih ratova, i prati doživljaje skupine prosjaka i torbara na čelu s Kikašem. Škiljo iz Zagvozda, stari Kikašev suparnik, umro je, a Kikaš je zbog toga u depresiji. Tijekom molitve u kući se čuju čudni zvukovi koji dolaze odozgo. Kikašev unuk Matan kaže da je to vukodlak i da je to sigurno Škiljo. Jedan od članova obitelji kaže neka ide po kolce pa da mu "probuši mišinu", ali Kikaš to ne dopušta jer je radostan što je Škiljo opet tu, pa makar i u ovakvom obliku. Nakon mjesec dana baba Anđuka dolazi do svećenika i zatraži od njega neka uništi vukodlaka. Svećenik izjavljuje da je to ozbiljna stvar. Mladi kapelan mu predbacuje praznovjerje. Stari svećenik mu samo odgovori neka donese glogov kolac. Svećenik i kapelan došli su do Kikaševe kuće s kolcima, a svećenik se pohvalio da je kolcem ubio već jedanaest vukodlaka. Svećenik zaklinje vukodlaka i zapovijeda m neka napusti kuću. Kao odgovor, s kuće pada mješina koju je Matan vukao preko krova. Svi su se skupili oko mješine, svećenik i kapelan je probadaju kolčevima, a Kikaš se čudi kakav je to vukodlak koji ne smrdi. Na koncu se pokaže da je neobične zvukove proizvodi Matan kako bi Kikaš probudio iz letargije zbog Škiljine smrti. Nepokoleban, svećenik kaže da će morati ići u Zagvozd probiti vukodlaka u grobu, jer se on nakon trećih pijetlova mora vratiti u grob. (...) Gledatelje se upoznaje s vjerovanjima u Dalmatinskoj zagori 20-ih i 30-ih godina 20. stoljeća. Prije svega, biće koje je oživjeli mrtvac naziv se vukodlak. On proizvodi buku i čini razne sitne pakosti (dizanje kapa u zrak, miš u kruhu, lula eksplodira - u seriji je to sve radio Matan, ali očito imajući na umu da će ljudi vjerovati kako to radi vukodlak jer su vjerovali da on to obično radi. Prema seriji nije štetan za ljude, odnosno ne napada ih. U vukodlaka se može pretvoriti čovjek čije želje na samrti nisu uslišane, odnosno koji ima nezavršenog posla. Vukodlak izgleda kao mješina, a uništava se probadanjem glogovim kolcem. Kretanje izvan groba ograničeno je na noć jer se nakon trećeg javljanja pijetlova vukodlak mora vratiti u grob. Vukodlake uništavaju svećenici (izgleda da je u to doba manje onih koji se time bave jer mlađi svećenici sumnjaju u postojanje takvih biće). Stoga možemo zaključiti da su Raosova djela, što se tiče prikaza pučkog vjerovanja u vampire, pandan Glišićevoj noveli, odnosno njenoj ekranizaciji. (Iveta, Rajković Iveta, 2017:155-157)

128 Slika iz TV serije Prosjaci i sinovi (red. Antun Vrdoljak, 1971.) - https://hr.wikipedia.org/wiki/Prosjaci_i_sinovi - preuzeto 27.08.2020.

WHAT WE DO IN THE SHADOWS *(Kad padne mrak)* - kreatori Jemaine Clement i Taiki Waititi, 2019. - 2020. (SAD)

129

130

What We Do in the Shadows je američka komična horor mockumentary serija nastala prema ideji dvojca i kreatora novozelandskog istoimenog filma iz 2014. sa sličnom premisom, ***Jemainea Clementa*** i ***Taikija Waititija*** koja trenutno ima dvije sezone s 21 epizodom, a u najavi je i treća.

Nandor Nemilosrdni 757 je godina star vampir porijeklom iz južnog Irana, gdje je prije mnogo stoljeća žario i palio sela, mučio svoje ratne neprijatelje i generalno je bio poznat kao opaki *mofo*. Sada, međutim, živi s još troje cimera u jednoj staroj i gotičko-hororski stiliziranoj kući na newyorškom Staten Islandu. Cimeri su mu Laszlo i Nadia, vampirski bračni par opsjednut seksom te *energetski vampir* Colin Robinson, koji se ne hrani ljudskom krvlju, nego njihovom energijom tako što ih iscrpljuje dosađivanjem i gnjavljenjem. Vampirska ekipa dopunjena je Nandorovim ljudskim pomoćnikom Guillermom, koji se napornog posla pribavljanja žrtava, čišćenja kuće, ukopavanja lešina i svih mogućih drugih služničkih poslova uhvatio zato što mu je Nandor obećao da će ga zauzvrat pretvoriti u vampira, ali to u zadnjih deset godina još nije učinio. Ekipa vampirskih cimera svoje dane provodi u sitničavim svađama oko zajedničkog života te u bizarnim interakcijama s vanjskim svijetom, u kojem se, osim s ljudima, druže i s drugim vampirima, nekromantima, vukodlacima, vješticama i inim nadnaravnim polusvijetom, a i te njihove interakcije uglavnom su obilježene djetinjastim prepucavanjima i glupim odmjeravanjima ega, samo što su u sve umiješane smrtonosne nadnaravne moći.[131]

U sedmoj epizodi prve sezone junaci idu na suđenje za svoje zločine, a Vampirsko vijeće koje čine glumci ranijih filmskih i televizijskih vampira čine: Tilda Swinton (*Only Lovers Left Alive*), Evan Rachel Wood (*True Blood*), Paul Reubens (*Buffy the Vampire Slayer*), Danny Trejo (*From Dusk Till Dawn*) čak i Wesley Snipes *(Blade*) preko Skype-a.

---

129 Plakat TV serije - What We do in the Shadows (Taika Waititi, Jemaine Clement, 2019.) -(https://www.imdb.com/title/tt8489306/ - 13.9.2020.

130 Slika iz TV serije - What We do in the Shadows (Taika Waititi, Jemaine Clement, 2019-2020.)
https://deadentertainment.com/2019/05/09/what-we-do-in-the-shadows-film-stars-reprise-their-roles-for-latest-episode-of-tv-series/ - 13.9.2020.

131 Sadržaj TV serije - What We do in the Shadows (Taika Waititi, Jemaine Clement, 2019-2020.)
https://www.tportal.hr/kultura/clanak/kad-padne-mrak-jos-je-malo-podigla-letvicu-ne-samo-da-je-blesavija-i-duhovitija-od-prve-sezone-vec-je-pravo-osvjezenje-naici-na-humoristicnu-seriju-koja-je-stvarno-smijesna-20200530 - (djelomično) preuzet 25.08.2020.

7. ZAKLJUČAK

Mitovi i legende različitih vampirskih entiteta postojali su i postoje na svim kontinentima svijeta.

Smrt bližnjih uzrokovana epidemijama kuge, kolere, gube, smrt stoke, nepravilno izvršavanje pogrebnih običaja, strah od kazne, strah od Drugog i nepoznatog, strah od osoba za koje se smatralo da su zle i izopačene, itd., svemu tom, svim tim pojavama i događajima koji su izazivali duboke traume i strahove, mogao je, kao njihov uzrok ili pak posljedica, biti - Vampir. U isto vrijeme, figura Vampira nije samo ono što je strašilo ili kažnjavalo već je i imenovanje tj. personificiranje tih trauma i strahova figurom Vampira bio i način, paradoksalno obrane od istih. Strahovi i traume dobili su ime, narativ, tumačenje, a shodno tome i objašnjenje kako se obraniti od njih tj. njega – Vampira.

Vampir nije jedina figura koja je zauzimala ili zauzima to i takvo mjesto u ljudskoj mašti. Iz bogatog imaginarija pučkih predaja, vjerovanja, rituala, svjetskih religija, mogli su to biti i zli ili ravnodušni bog, đavo, zlodusi, vještice, pali anđeli, čudovišta, no upravo se figura ili motiv Vampira pokazala da zaposjeda našu maštu na toliko bogato interpretacijski nebrojene načine, kako naših predaka, tako i nas danas, da sam pokušao, u ovom povijesnom prikazu, pokazati da možemo očekivati da se priča o Vampiru sasvim sigurno nastavlja i dalje.

Od književnosti, gdje motiv Vampira dobiva svoju literarnu transpoziciju te vrlo brzo, u doba romantizma, počinje utjelovljavati ne samo više strah, kaznu, nečistu savjest, već i mit o neshvaćenom geniju ili umjetniku, ili pak, želju za ljubavlju i besmrtnošću, od političke i društvene misli, recimo Voltaire-a koji vampirima zove i kraljeve i crkvenjake koji se hrane i bogate na račun naroda ili Karla Marxa koji vampirom označava kapital kao mrtvi rad koji usisava živi rad i utoliko više živi koliko ga više usisa, motiv Vampira se, dakle, iznova i iznova, s lakoćom kreće, kombinira i biva upotrijebljen u najrazličitijim kontekstima društvenog i kulturnog života.

Dolaskom 20. stoljeća, te filma i TV-a kao, još uvijek, mladih umjetnosti i tehnologija, Vampir prolazi sličan put transformacija i varijacija. Od prvih adaptacija književnih djela u žanru horrora do onih audiovizualnih djela koje dovodimo u kontekst priče o (neuzvraćenoj) ljubavi, od žanrovskog ispreplitanja horora s ljubavnim, detektivskim, avanturističkim, znanstveno-fantastičnim, komičnim i art filmom, do danas sve popularnijih parodijskih verzija u TV serijama.

Na kraju, naslanjajući se na naslov romana Borislava Pekića, *Kako upokojiti Vampira*, mislim da možemo zaključiti da mit ili narativ o Vampiru ne samo da nije upokojen već je dobro, živ je, u stalnoj je mijeni, i konačna smrt mu se ne nazire.

8. Literatura

- Wayne Bartlett i Flavia Idriceanu, Legende o krvi, Naklada Ljevak, Zagreb, 2006.
- Viktoria Faust, Vampiri: legenda koja ne umire, Zagrebačka naklada, 1999.
- Marija Rajković Iveta i Vladimir Iveta, Oni koji noću ustaju iz groba: vampiri od lokalnih priča do popularne kulture, Srednja Europa, Zagreb, 2017.
- Blood Thirst: 100 years of Vampire Fiction /edited and with an introduction by Leonard Wolf. Oxford University Press, Inc., UK 1997.
- Historical Dictionary of Horror Cinema, Peter Hutchings, The Scarecrow Press, Inc., USA 2008 str. 7
- Fantastika na ekranu, II dio Vampiri i galaksije, Ranko Munitić, Jugoslavenska kinoteka, Beograd 1973.
- Vampir, Boris Perić, Naklada LJEVAK, Zagreb, 2006.
- Vampirske priče, Pučko otvoreno učilište u Pazinu, 2006.
- Kako postati vampir, Amy Gray, Mozaik knjiga, Zagreb, 2010.
- Književna smotra, Časopis za svjetsku književnost, Filozofski fakultet, Zagreb, 1982.
- Drakula, Ilustrirano izdanje, Anne Yvonne Gilbert, Nicky Raven, Planetopija, Zagreb, 2010.
- 101 godina filma u Hrvatskoj: 1896. -1997; pregled povijesti hrvatske kinematografije. - Ivo Škrabalo, Zagreb - Nakladni zavod Globus, 1997.
- Opća i nacionalna enciklopedija u 20 svezaka, sv. IX, Zagreb, 2006.:151. - prema Wikipedia Inkub
- Thomas H. Knight, Demoni, Zagrebačka naklada, Zagreb, 2003:91.- prema Wikipedia Lilith
- Luka Šešo, Živjeti s natprirodnim bićima - Vukodlaci, vile i vještice hrvatskih tradicijskih vjerovanja, Jesenski i Turk, Zagreb, 2016., str. 58.-59. - prema Wikipedia Mora
- Klaus Hemberger, Mortuus non mordet: kommentierte Dokumentation zum Vampirismus 1678-1791. str. 50-51. - prema Iveta, Rajković Iveta 2017:50
- Vjekoslav Klaić, Vjera u osobita bića. 1. Vukodlak i krsnik. a) Bilješke o vjerovanju u vukodlake na otoku Pašmanu god. 1403., str 223. - prema Iveta, Rajković Iveta:50
- I. Lucius, De regno Dalmatie et Croatie libri sex, str. 643. - prema Iveta, Rajković Iveta 2017:24
- Herman Hesse: Priče o sablastima i vješticama iz Rajnskog antiquariusa, Naklada Zoro, 2007:49, - prema Iveta, Rajković Iveta 2017:50
- Karl Marx, Kapital, Prvi tom, str.209, - prema Iveta, Rajković Iveta 2017:144
- Dejan Ognjanović, Mračni eros u delu Đorđa Kadijevića, U Studiju strave. Eseji o horor žanru., Mali Nemo, Pančevo, - prema Iveta, Rajković Iveta 2017:152
- Voltaire, Dictionnaire Philosophique,1764.,natuknica Vampir str.483.-488 -prema Iveta, Rajković Iveta 2017:143

9. Filmografija

The Countess (red. Julie Delpy, 2009.)

Bathory (red. Juraj Jakubisko, 2008.)

Dark Prince (red. Joe Chapelle, 2000.)

Dracula Untold (red. Gary Shore, 2014.)

Deliler (red. Osman Kaya, 2018.)

Jure Grando - štrigun iz Kringe (red. Martin Babić, 2015.)

Štriguni (red. Aldo Tardozzi, 2020.)

Carmilla (red. Emily Harris, 2019.)

The Carmilla Movie (red. Spencer Maybee, 2017.)

The Vampire Lovers (red. Roy Ward Baker, 1970.)

I tre volti della paura (red. Maria Bava, *1963.)*

The Last Man on Earth (red. Ubaldo Ragona, Sidney Salkow, 1964.)

The Omega Man (red. Boris Sagal, 1971.)

I Am Legend (red. Francis Lawrence, 2007.)

*Salem's Lot (*red. Tobe Hooper, 1979.)

A Return to Salem's Lot (red. Larry Cohen, 1987.)

Salem's Lot (red.Mikael Salomon, 2004.)

Intervju s vampirom (red. Neil Jordan, 1994.)

Kraljica prokletih (red. Michael Rymer, 2002.)

Nosferatu (red. F.W. Murnau, 1922.)

Vampirova sjena (red. E. Elias Merhige, 2000.)

Dracula (red. Tod Browning, 1931.)

Horror of Dracula (red. Terence Fisher, 1958.)

Bram Stoker's Dracula (red. F.F. Coppola, 1992.)

Leptirica (red. Đorđe kadijević, 1973.)

Kako upokojiti vampira (red. Slavoljub Stefanović-Ravasi, 1977.)

Sveto mesto (red. Đorđe Kadijević, 1990.)

Pun mesec nad Beogradom (red. Dragan Kresoja, 1993.)

Krvopijci (red. Dejan Šorak, 1989.) -

Lokalni vampir (red. Branko Baletić, 2011)

Vampir z Gorjancev (red.Vinci Vogue Anžlovar, 2008.)

The Addiction (red. Abel Ferrara,1995.)

Vampyr (red. Carl Theodor Dreyer, 1932.)

Let the Right One In (red. Tomas Alfredson, 2008.)

A Girl Walks Home Alone at Night (red. Ana Lily Amirpour, 2014.)

Only Lovers Left Alive (red. Jim Jarmusch, 2013.)

Buffy the Vampire Slayer (kreator Joss Whedon, 1997.-2003.)

Prosjaci i sinovi (red. Antun Vrdoljak, 1971.) - 4. epizoda

What We do in the Shadows (Taika Waititi, Jemaine Clement, 2019-2020.)

10. Popis slikovnog materijala

Slika - *Edimmu* - https://en.wikipedia.org/wiki/Edimmu - preuzeto 01.07.2020

Slika - *Lilith*, John Collier, 1892.- https://hr.wikipedia.org/wiki/Lilit#cite_ref-Knight,_Thomas_H.,_str._91_1-0 - preuzeto 01.07.2020.

Slika - *Inkub*, 1870. - https://hr.wikipedia.org/wiki/Inkub#cite_note-1 - preuzeto 01.07.2020.

Slika - *Moj san, moj loš san*, Fritz Schwimbeck, 1915. - https://hr.wikipedia.org/wiki/Sukub#searchInput - *01.07.2020.*

Slika - *Noćna mora*, John Henry Fuseli - https://hr.wikipedia.org/wiki/Mora_(mitologija)#cite_note-1 - preuzeto 01.07.2020.

Plakat filma - *The Countess* (red. Juile Delpy, 2009.) - https://www.imdb.com/title/tt0496634/?ref_=fn_al_tt_2 - preuzeto 8.7.2020.

Plakat filma - *Bathory* (red. Juraj Jakubisko, 2008.) - https://www.imdb.com/title/tt0469640/?ref_=fn_al_tt_1 - preuzeto 8.7.2020.

Plakat filma - *Dark Prince* (red. Joe Chapelle, 2000.) - https://www.imdb.com/title/tt0240793/?ref_=fn_al_tt_2 - preuzeto 08.07.2020.

Plakat filma - *Dracula Untold* (red. Gary Shore, 2014.) - https://www.imdb.com/title/tt0829150/?ref_=nv_sr_srsg_0 - preuzeto 08.07.2020 .

Plakat filma - *Deliler* (red. Osman Kaya, 2018.) - https://www.imdb.com/title/tt8748608/ - preuzeto 15.08.2020.

Slika - Istražitelj *Frombald* - igra Vampire Legends: The True Story of Kisilova - preuzeto 15.07.2020.
(https://play.google.com/store/apps/details?id=com.artifexmundi.vampirelegends.gp.free&hl=en)

Ilustracija - *Petar Blagojević* - preuzeta iz članka - 15.07.2020.
https://www.kurir.rs/vesti/specijal/3214631/prvi-slucaj-vampirizma-u-svetu-zbio-se-u-srbiji-petar-blagojevic-usmrcivao-je-bolesne-ljude-kad-su-mrtvacu-zaboli-kolac-sveza-i-crvena-krv-potekla-mu-je-na-usi-i-na-nos

Fotografija *Kiseljevo*, *groblje*, preuzeto iz članka 15.07.2020.
https://www.espreso.rs/vesti/drustvo/201491/jos-zivimo-u-strahu-od-vampira-petra-blagojevica-bili-smo-na-mestu-najveceg-horora-u-istoriji-srbije-foto-video

Ilustracija - *Arnaut Pavle* https://imgur.com/gallery/HvQUhdB - preuzeta 17.07.2020.

Fotografija - *Medveđa*, groblje - http://srbijavideo.com/2017/03/19/neverovatno-rec-vampir-potice-iz-sela-medvedja-kod-trstenika/ - preuzeto 17.07.2020.

Fotografija - Pašman - Otus - Crkva sv. Anutna Opata 15.st - https://www.pasman.hr/hr/pasman/kulturna-bastina - preuzeto 19.07.2020.

Fotografija - Ploča u Kringi - https://www.vecernji.hr/lifestyle/jure-grando-istarski-vampir-klesar-bez-glave-ili-valvasorova-bujna-masta-1186171 - preuzeto 22.07.2020.

Fotografija - *Kringa* - https://www.central-istria.com/hr/kringa - preuzeto 22.07.2020.

Plakat filma - *Štriguni* - https://www.facebook.com/strigunifilm/ - preuzeto - 01.09.2020.

Naslovnica knjige - *Blood Thirst* - https://www.amazon.com/Blood-Thirst-Years-Vampire-Fiction/dp/0195115937 - preuzeto18.08.2020.

Portret - *Lord Byron*,Thomas Phillips, 1813. - https://en.wikipedia.org/wiki/Lord_Byron - preuzeto 20.08.2020.

Portret - *Mary Shelley*, Richard Rothwell, 1840. - https://en.wikipedia.org/wiki/Mary_Shelley - preuzeto 20.08.2020.

Portret - *John Polidori*, F.G. Gainsford, c.1811. - https://en.wikipedia.org/wiki/John_William_Polidori - preuzeto 20.08.2020.

Naslovnica knjige - *The Vampyre* https://www.amazon.com/Vampyre-Tale-John-William-Polidori-ebook/dp/B0744M7T81 - preuzeto 13.09.2020.

Ilustracija iz originala knjige - *Carmilla* - https://en.wikipedia.org/wiki/Carmilla - preuzeto 12.09.2020.

Slika - Prvo izdanje knjige *Drakula 1897.* - https://en.wikipedia.org/wiki/Dracula - preuzeto 12.09.2020.

Plakat filma - *Carmilla* (red. Emily Harris, 2019.) https://www.imdb.com/title/tt7280218/?ref_=fn_al_tt_1 - preuzeto 12.09.2020.

Plakat filma - *The Carmilla Movie* (red. Spencer Maybee, 2017.) https://en.wikipedia.org/wiki/The_Carmilla_Movie - preuzeto 12.09.2020.

Plakat filma - *The Vampire Lovers* (red. Roy Ward Baker, 1970.) - https://www.imdb.com/title/tt0066518/?ref_=tt_sims_tt - preuzeto 12.09.2020

Naslovnica knjige - *Obitelj Vurdalak* - https://www.kobo.com/ww/en/ebook/la-famille-du-vourdalak - preuzeto 23.08.2020.

Plakat filma - *I tre volti della paura (* red. Maria Bava *1963)* - .https://www.imdb.com/title/tt0057603/ - preuzeto 23.08.2020.

Plakat filma - *Sveto mesto* (red. Đorđe Kadijević, 1990.) - https://www.imdb.com/title/tt0181845/?ref_=fn_al_tt_3 - preuzeto 16.09.2020.

Plakat filma - *The Last Man on Earth* (red. U. Ragona, S. Salkow, 1964.)- https://en.wikipedia.org/wiki/The_Last_Man_on_Earth_(1964_film) - 6.9.2020.

Plakat filma - *The Omega Man* (red. Boris Sagal, 1971.) - https://en.wikipedia.org/wiki/The_Omega_Man - preuzeto 16.09.2020.

Plakat filma - *I Am Legend* (red. Francis Lawrence, 2007.) - https://en.wikipedia.org/wiki/I_Am_Legend_(film) - preuzeto 16.09.2020.

Plakat mini-serije - *Salem's Lot (*red. Tobe Hooper, 1979.) - https://en.wikipedia.org/wiki/Salem%27s_Lot_(1979_miniseries) - preuzeto 8.9.2020.

Plakat filma - *A Return to Salem's Lot* (red. Larry Cohen, 1987.) -https://en.wikipedia.org/wiki/A_Return_to_Salem%27s_Lot - preuzet 08.09.2020.

Plakat za mini-seriju - *Salem's Lot* (red.Mikael Salomon, 2004.) - https://en.wikipedia.org/wiki/Salem%27s_Lot_(2004_miniseries)-preuzet 8.9.2020

Plakat filma - *Intervju s vampirom* (red. Neil Jordan, 1994.) - https://en.wikipedia.org/wiki/Interview_with_the_Vampire_(film) - preuzet 03.09.2020.

Plakat filma - *Kraljica prokletih* (red. Michael Rymer, 2002.) https://en.wikipedia.org/wiki/Queen_of_the_Damned- preuzet 03.09.2020.

Naslovnica knjige *Ante Up,* Kim Fielding - te - Sadržaj https://www.vecernji.hr/kultura/hrvatski-gej-vampir-terorizira-las-vegas-1227025 -11.9.2020.

Ilustracija - VAMPIRI KROZ POVIJEST - https://www.facebook.com/unclefrankproductions/photos/1743843295761025/ - preuzeto 02.09.2020.

Plakat filma - *Nosferatu* (red. F.W. Murnau, 1922.) - https://www.imdb.com/title/tt0013442/?ref_=fn_al_tt_2 - preuzeto 16.08.2020.

Slika - Nosferatu biva uništen sunčevom svjetlošću - https://www.imdb.com/title/tt0013442/?ref_=fn_al_tt_2 - preuzeto 16.08.2020.

Plakat filma - *Vampirova sjena* (red. E. Elias Merhige, 2000.) - https://en.wikipedia.org/wiki/Shadow_of_the_Vampire - preuzeto 16.08.2020.

Plakat filma - *Dracula* (red. Tod Browning, 1931.) - https://www.imdb.com/title/tt0021814/?ref_=nv_sr_srsg_0 - preuzeto 01.08.2020

Slika - *Bela Lugosi* - Dracula, 1931. - https://en.wikipedia.org/wiki/Dracula_(1931_English-language_film) - preuzeto 01.08.2020.

Plakat filma - *Horror of Dracula* (red. Terence Fisher, 1958.) - https://www.imdb.com/title/tt0051554/ - preuzeto 22.08.2020.

Slika - *Christopher Lee* - Horror of Dracula, 1958. - https://en.wikipedia.org/wiki/Dracula_(1958_film) - preuzeto 22.08.2020.

Plakat filma - *Bram Stoker's Dracula* (red. F.F. Coppola, 1992.) - https://www.imdb.com/title/tt0103874/?ref_=nv_sr_srsg_0 - preuzet 05.09.2020.

Slika - *Gary Oldman* - Bram Stoker's Dracula, 1992. - https://www.imdb.com/title/tt0103874/?ref_=nv_sr_srsg_0 - preuzeto 05.09.2020.

Slika - *Lucy Westenra* - Bram Stoker's Dracula, 1992.- https://en.wikipedia.org/wiki/Bram_Stoker%27s_Dracula_(1992_film) - preuzeto 05.09.2020.

Plakat filma - *Leptirica* (red. Đorđe kadijević, 1973.) - https://www.imdb.com/title/tt0200800/- preuzeto 11.09.2020.

Fotografije - *Leptirica* (red. Đorđe kadijević, 1973.) - https://www.index.hr/magazin/clanak/prvi-jugoslavenski-horor-i-danas-je-strasan-ko-je-gledao-sa-7-ne-spava-do-25/2010001.aspx -preuzeto 11.09.2020.

Slika iz filma - *Kako upokojiti vampira* (red. Slavoljub Stefanović-Ravasi, 1977.) - https://www.imdb.com/title/tt0200761/?ref_=ttmi_tt - preuzeto 18.08.2020.

Slika - Naslovnica knjige *Kako upokojiti vampira* (Borislav Pekić, 1977.) - https://www.goodreads.com/en/book/show/15705578-kako-upokojiti-vampira - preuzeto 18.08.2020.

Plakat filma - *Sveto mesto* (red. Đorđe Kadijević, 1990.) - https://easterneuropeanmovies.com/drama/a-holy-place - preuzeto 18.08.2020.

Slika - iz filma *Sveto mesto* (red. Đorđe Kadijević, 1990.) - http://2011.fantastic-zagreb.com/en/fiilm-yu-sveto-mesto.php - preuzeta 18.08.2020.

Slika - Naslovnica knjige *Vij* - N. Gogolj, 1835. - https://www.amazon.com/Viy-Horror-Novella-Nikolai-Gogol/dp/1544736797 preuzeta 18.08.2020.

Plakat filma - *Krvopijci* (red. Dejan Šorak, 1989.) - https://en.wikipedia.org/wiki/Bloodsuckers_(1989_film) - preuzeto 26.08.2020.

Slike - Sadržaj - *Krvopijci* (red. Dejan Šorak, 1989.) preuzeti - http://kinotuskanac.hr/movie/krvopijci - pristup 26.08.2020.

Plakat filma - *Pun mesec nad Beogradom* (red. Dragan Kresoja, 1993.) -.https://www.imdb.com/title/tt0180942/ - preuzeto 08.08.2020.

Slika iz filma - *Pun mesec nad Beogradom* (red. Dragan Kresoja, 1993.) - https://mubi.com/films/full-moon-over-belgrade - preuzeto 08.08.2020.

Plakat filma - *Lokalni vampir* (red. Branko Baletić, 2011) - https://www.imdb.com/title/tt1799556/ - preuzeto 08.08.2020.

Slika iz filma - *Lokalni vampir* (red. Branko Baletić, 2011) - https://mojtv.hr/film/23141/lokalni-vampir.aspx - preuzeto 08.08.2020.

Plakat filma - *Vampir z Gorjancev* (red.Vinci Vogue Anžlovar, 2008.) - https://www.imdb.com/title/tt2024552/?ref_=nv_sr_srsg_0 - preuzeto 06.08.2020.

Slika iz filma - *Vampir z Gorjancev* (red.Vinci Vogue Anžlovar, 2008.) - https://mubi.com/films/vampire-from-gorjanci - slika preuzeta - 05.08.2020.

Plakat filma - *The Addiction* (red. Abel Ferrara,1995.) - https://www.imdb.com/title/tt0112288/ - preuzeto 01.09.2020.

Slika iz filma - *Kathleen ugriza svog profesora - The Addiction* (red. Abel Ferrara,1995.) - https://en.wikipedia.org/wiki/The_Addiction - preuzeto

Plakat filma - *Vampyr* (red. Carl Theodor Dreyer, 1932.) - https://www.criterion.com/films/661-vampyr - preuzeto 11.09.2020.

Slika iz filma - *Nicolas de Gunzburg - Vampyr* (red. Carl Theodor Dreyer, 1932.) https://passionofjoanjettofarc.wordpress.com/2016/10/01/vampyr-1932/ - preuzeto 11.09.2020.

Plakat filma - *Let the Right One In* (red. Tomas Alfredson, 2008.) - https://en.wikipedia.org/wiki/Let_the_Right_One_In_(film) - preuzet 28.08.2020.

Plakat filma - *A Girl Walks Home Alone at Night* (red. Ana Lily Amirpour, 2014.) - https://www.imdb.com/title/tt2326554/ - preuzeto 29.08.2020.

Slika iz filma - *A Girl Walks Home Alone at Night* (red. Ana Lily Amirpour, 2014.) - https://www.nytimes.com/spotlight/what-to-watch - preuzeto 29.08.2020.

Plakat filma - *Only Lovers Left Alive* (red. Jim Jarmusch, 2013.) - https://www.imdb.com/title/tt1714915/?ref_=fn_al_tt_1- preuzeto 09.09.2020.

Slika iz filma - *Only Lovers Left Alive* (red. Jim Jarmusch, 2013.) - https://yggdrasille.com/2017/12/21/only-lovers-left-alive-film-review/ - preuzeta 09.09.2020.

Plakat TV serije - *Buffy the Vampire Slayer* (kreator Joss Whedon, 1997.-2003.) - https://www.imdb.com/title/tt0118276/ - preuzeto 05.09.2020.

Slika iz TV serije - *Buffy the Vampire Slayer* (kreator Joss Whedon, 1997.-2003.) -https://www.vox.com/culture/2017/3/10/14807808/buffy-the-vampire-slayer-every-episode-ranked-20th-anniversary - preuzeto 05.09.2020.

Slika iz TV serije *Prosjaci i sinovi* (red. Antun Vrdoljak, 1971.) - https://hr.wikipedia.org/wiki/Prosjaci_i_sinovi - preuzeto 27.08.2020.

Plakat TV serije - *What We do in the Shadows* (Taika Waititi, Jemaine Clement, 2019-2020.) -(https://www.imdb.com/title/tt8489306/ - preuzeto 13.09.2020.

Slika iz TV serije - *What We do in the Shadows* (Taika Waititi, Jemaine Clement, 2019-2020.)https://deadentertainment.com/2019/05/09/what-we-do-in-the-shadows-film-stars-reprise-their-roles-for-latest-episode-of-tv-series/ - preuzeto 13.09.2020.

11. Izvori s mrežnih stranica

https://www.forensicpsychology.org/19_Drakulic%20ACFP%202018%20Clinical%20Vampirism.pdf- pristup 7.6.2020.

https://hr.sphere-medical.com/sindrom-vampira-bolezn.html - pristup 07.062020.

https://www.centreofexcellence.com/shop/vampirology-diploma-course/ - pristup 24.06.2020.

https://www.vecernji.hr/lifestyle/radi-posao-9-17-a-ostatak-vremena-misli-da-je-vampir-star-600-godina-pije-ljudsku-krv-izbjegava-svjetlost-1412134 - pristup 24.6.2020.

https://www.24sata.hr/show/ja-sam-olja-einfalt-mihovilovic-vampirica-sam-iz-14-stoljeca-699956 - pristup 24.6.2020.

http://hjp.znanje.hr/ - pojam *vampir* - preuzimanje definicije i pristup 10.6.2020.

http://www.paranormal-encyclopedia.com/s/succubus/ - pristup 02.07.2020

https://www.prostorduha.hr/node/187076 - pristup - 03.07.2020.

https://www.alo.rs/razbibriga/zanimljivosti/ovo-je-jedina-srpska-rec-opsteprihvacena-u-svim-svetskim-jezicima/334653/vest - pristup 3.7.2020.

https://blagamisterije.com/leglo-krvopija-stvarne-vampirske-kronike-otkrivaju-da-najstariji-europski-vampir-nije-istars-jure-grando-vec-priba-s-pasmana/902/ - pristup 13.08.2020.

Sadržaj filma Jure Grando - preuzet - https://www.havc.hr/hrvatski-film/katalog-hrvatskih-filmova/jure-grando-strigun-iz-kringe - 01.09.2020

Tekst o filmu Štriguni - https://www.havc.hr/infocentar/novosti/striguni-na-koprodukcijskom-marketu-u-monteralu - 01.09.2020

Tekst o Carmilli - https://sh.wikipedia.org/wiki/Carmilla - preuzeto 12.09.2020.

Kritika *A Return to Salem's Lot* - https://en.wikipedia.org/wiki/A_Return_to_Salem%27s_Lot - preuzeto i prevedeno 08.09.2020.

Sadržaj - Naslovnica knjige *Vampir*, Boris Perić, 2006. https://mvinfo.hr/knjiga/2260/vampir - preuzeti 01.09.2020.

https://tvtropes.org/pmwiki/pmwiki.php/Main/OurVampiresAreDifferent - Pristup & Prijevod - 08.08.2020.

https://www.telegram.hr/kultura/originalni-poster-filma-dracula-postao-je-najskuplji-u-povijesti-netko-ga-je-kupio-za-pola-milijuna-dolara/ - pristup 15.08.2020.

Tekst preuzet - http://www.seecult.org/vest/kadijevic-i-srpski-horor - pristup 11.09.2020.

Sadržaj - *Kako upokojiti vampira* - preveden i preuzet - https://sh.wikipedia.org/wiki/Kako_upokojiti_vampira - pristup 08.08.2020.

Sadržaj - *Sveto mesto* - preveden i preuzet - https://mojtv.hr/film/14013/sveto-mjesto.aspx - pristup 08.08.2020.

Tekst -Krvopijci - http://zff.hr/arhiva/2015/hr/film/krvopijci - preuzet - 26.08.2020.

Sadržaj filma - *Pun mesec nad Beogradom* (djelomično) preuzet i preveden - https://sr.wikipedia.org/sr-el/sr-el/Пун_месец_над_Београдом - pristup 08.08.2020.

Sadržaj filma - *Lokalni vampir* (red. Branko Baletić, 2011) - http://kinotuskanac.hr/movie/lokalni-vampir - pristup i preuzet 08.08.2020.

Sadržaj filma - *Vampir z Gorjancev* (red.Vinci Vogue Anžlovar, 2008.) - https://bsf.si/en/movie/vampir-z-gorjancev/ - (djelomično) preuzet i preveden- 05.08.2020.

Tekst o kritici romana - *Vampir z Gorjancev* (Mate Dolenc, 1979.) - https://sl.wikipedia.org/wiki/Vampir_z_Gorjancev - preuzet i preveden - 05.08.2020.

Defnicija *umjetničkog filma* prema Hrvoju Turkoviću preuzeta - http://film.lzmk.hr/clanak.aspx?id=1947 - pristup 01.09.2020.

Sadržaj filma - *The Addiction* (red. Abel Ferrara,1995.) - https://en.wikipedia.org/wiki/The_Addiction - (djelomično) preuzet i preveden- 01.09.2020.

Sadržaj filma - *Vampyr* (red. Carl Theodor Dreyer, 1932.) - http://kinotuskanac.hr/movie/vampir - (djelomično) preuzet 11.09.2020.

Tekst o filmu - *Let the Right One In* (red. Tomas Alfredson, 2008.)- https://www.art-kino.org/hr/film/neka-udje-onaj-pravi - (djelomično) preuzet 28.08.2020.

Tekst o filmu - *Let the Right One In* (red. Tomas Alfredson, 2008.) - (djelomično) preuzet - Slika preuzeta - 28.08.2020. http://www.moj-film.hr/novosti/pregled/filmovi-i-glumci/gledali-smo-neka-ude-onaj-pravi/

Tekst o filmu - *Let the Right One In* (red. Tomas Alfredson, 2008.) - (djelomično) preuzet - http://www.filmovi.hr/index.php?p=article&id=1185 - 28.08.2020.

Tekst o filmu - *A Girl Walks Home Alone at Night* (red. Ana Lily Amirpour, 2014.) https://www.frontslobode.ba/vijesti/film-i-tv/48954/alen-simic-a-girl-walks-home-alone-at-night - (djelomično) preuzet i preveden 29.08.2020.

Tekst o filmu - *A Girl Walks Home Alone at Night* (red. Ana Lily Amirpour, 2014.)

https://en.wikipedia.org/wiki/A_Girl_Walks_Home_Alone_at_Night - (djelomično) preuzet i preveden - 29.08.2020.

Tekst o filmu - Only Lovers Left Alive (red. Jim Jarmusch, 2013.) - http://www.filmovi.hr/index.php?p=article&id=1993 - (djelomično) preuzet 09.09.2020.

Sadržaj TV serije - What We do in the Shadows (Taika Waititi, Jemaine Clement, 2019-2020.)
https://www.tportal.hr/kultura/clanak/kad-padne-mrak-jos-je-malo-podigla-letvicu-ne-samo-da-je-blesavija-i-duhovitija-od-prve-sezone-vec-je-pravo-osvjezenje-naici-na-humoristicnu-seriju-koja-je-stvarno-smijesna-20200530 - (djelomično) preuzet 25.08.2020.

TEKSTOVI U IZVORNOM JEZIKU:

Blood Thirst: 100 years of Vampire Fiction /edited and with an introduction by Leonard Wolf. Oxford University Press, Inc., UK 1997. str. 8-9

• The Classic Adventure Tale, for which the narrative line of Stoker's novel is the model. In such tales, the tension of the plot derives from the antagonism that exists between the entirely evil vampire and the good people on whom he or she intends to feed. The designated victims, singly or with help, fight back and are usually triumphant. Examples include "The Blood Is the Life," by F. Marion Crawford, and the excerpt from Stephen King's Salem's Lot.

• The Psychological Vampire. This category, it should be noted, does not appear as a distinct genre until the mid-twentieth century, the age of Freud. In the tales under this rubric, the word "vampire" is more nearly a metaphor than it is a literal description of the antagonist. The vampires in these stories do not drink blood. Instead, they are thieves of energy. In Mary E. Wilkins-Freeman's "Luella Miller," Luella literally, without turning a hand, drives those who help her into early graves.

• The Science Fiction Vampire. In this category, the stories take place within a recognizable science fiction ambiance: time travel, intergalactic voyages, genetic mutations, chemical constructs. Often such stories, lacking psychological or allegorical resonance, are, from a fictional point of view, comparatively weak. Both C. L. Moore's "Shambleau" and Suzy McKee Charnas's "Unicorn Tapestry" are powerful exceptions to that rule. "Shambleau" renders, almost unbearably, the "slimy, dreadful, and wet" physical attraction of monstrous couplings, while "Unicorn Tapestry" focuses on the intellectual attraction of the vampire.

• The Non-Human Vampire. Stories in which non-human vampires appear normally do not inspire much reader sympathy; low-grade humor is what such stories usually achieve. It is hard to care for the fortunes of cat-vampires, dog-vampires, plant-vampires, rabbit-vampires, or, as in one amazing comic book, a cow-vampire. For Blood Thirst, however, I have gathered tales of non-human vampires that outwit this general principle, such as Hanns Heinz Ewers's "The Spider" and Tanith Lee's "Bite-MeNot or, Fleur de Feu." In "The Spider," the mimetic gestures that the vampire and her victim exchange between their facing windows become a hypnotic ballet performance whose graceful form adds horror to the tale. With "Bite-Me-Not . . ." it is Lee's suave and romantic prose that gives the story depth.

• The Comic Vampire. One would suppose that it would be hard to find humor in a genre of fiction in which blood drinking is a central theme. Still, there are vampire jokes and there have been a considerable number of quite funny vampire films. Not the least among them are The Fearless Vampire Killers (1967) and Love at first Bite (1979), which spoof both vampirism and the shibboleths of the Love Generation. Then too, Abbott and Costello have exploited vampirism for such laughs as they could get. In this anthology there are some funny short stories, such as filmmaker Woody Allen's "Count Dracula" and Frederic Brown's "Blood."

• Finally, we have The Heroic Vampire. The tales in this category, like those listed as Psychological Vampire stories, are latecomers to the vampire fiction scene. Here we have the diametric opposite of Stoker, with the vampire no longer representing absolute evil. Instead, the reader is meant to sympathize with the creature. We have Edward Bryant's "Good Kids," Anne Rice's "The Master of Rampling Gate," and the tale of a vampire photographer with a deadly artistic ambition in Laura Anne Gilman's "Exposure." The charm of the latter story lies in the delicious paradox that its vampire protagonist, a creature of darkness, is desirous of capturing a sunrise on film.

Historical Dictionary of Horror Cinema, Peter Hutchings, The Scarecrow Press, Inc., USA 2008 str. 7

If you rate films by their aesthetic or intellectual content, horror films will certainly not appear at the top of the list. But if you rate films by their popular appeal or their returns at the box office, they will quickly rise to the top—at least some of them. Ever since the cinema has existed, so have horror films. Today there is sure to be at least one showing at a neighborhood theater, as well as a couple on late-night television. So this latest volume in the cinema subseries caters to an extremely large clientele, including many whose passion for this genre is unbounded and who want nothing more than to be frightened out of their wits—by Dracula and Frankenstein, mummies and werewolves, and more sophisticated fare such as The Omen and The Exorcist. Their tastes have been satisfied and refined by some of the finest (and a few of the worst) actors, directors, and producers in the business.

Historical Dictionary of Horror Cinema, Peter Hutchings, The Scarecrow Press, Inc., USA 2008 str. 40-42

Some of the roots of American horror cinema as it developed from the 1930s onwards were in European cultural history rather than in American culture, for example in Europe's gothic literary tradition (which has arguably been more influential on American horror than America's own gothic literature) or in more recent cultural developments such as Surrealism and German Expressionism. Indeed, many of the key horror filmmakers in the 1930s, which was horror cinema's first decade as a recognizable generic category, were European—including Karl Freund, Boris Karloff, Bela Lugosi, Edgar G. Ulmer, and James Whale. However, developments within American popular culture since World War I also anticipated and helped to form the horror to come. The films of Lon Chaney, for example, were made in an American idiom, even when they were set abroad. In addition, haunted house spoofs such as The Bat and The Cat and the Canary were popular on stage and screen, and helped to establish another distinctly American approach to horrifying events and experiences. The mixing of different traditions and influences en-tailed in the formation of American horror was very apparent in the film that is usually seen as inaugurating the 1930s horror boom, the Universal production of Dracula (1931), which was an adaptation of a Broadway adaptation of an English adaptation of a novel written by an Irish author. During the 1930s, horror became a staple cinematic category for the first time. Universal led the way with its Frankenstein and Dracula films, along with a range of other productions set mainly in Europe, but other studios also dabbled in horror and offered different approaches. The presence of Michael Curtiz's horrors for Warner Brothers, Victor Halperin's White Zombie (1932), Tod Browning's Freaks (1932), and King Kong (1933) within the horror market testified to a generic variety that makes it hard to set definitive limits on that horror or to generalize about this period. Having noted this, the emphasis in many of these films was more on fantasy than it was on realism. Some horror historians have seen this as involving a disavowal of the social vicissitudes of the American Depression, although the Depression itself was rarely acknowledged explicitly in 1930s horror cinema. In any event, horror survived the Depression, albeit without some of its earlier inventiveness and energy. During the 1940s, Universal became increasingly dependent on horror sequels featuring not just Frankenstein and Dracula but revised versions of the Wolf Man and the Mummy.

12. POSEBNI DODATAK - ***OSOBNA KAPLJICA KRVI*** - *ilitiga nesuđeni diplomski film*
PitchADU, Akademija dramske umjetnosti, Zagreb 18. 06. 2019.

Zagreb Film Festival, Pitching forum Industrije Mladost! 11.-17.11.2019.

Druga nagrada - **Vizije** – savjetovanje, razrada projekta i tri dana rada u studiju na izradi postprodukcije slike

ČLANOVI PANELA:

Tom Vujnović (Vizije), Goran Turković (Šesnić&Turković), Marta Fernandes (Midas Filmes)

ADU Zagreb, Hrvatska

Marko Dugonjić, Suzana Erbežnik

ŽEĐ NA MJESEČINI

Damjan, Zlatna i njihova majka Elizabeta potomci su bana Josipa Jelačića. Oni su ujedno i vampiri. Iako Elizabeta pronalazi načine da prežive, a da ne povrijede ljude, ponekad je to na štetu vlastite djece. Njoj u inat, Damjan se iseljava iz stana kako bi započeo revoluciju u borbi za prava vampira.

13.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Marko Dugonjić**, ovime izjavljujem da je moj diplomski rad pod naslovom **VAMPIRSKE PRIČE : od mitova i legendi preko književnosti do filma i televizije** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama, popisu literature, popisu filmografije, popisu izvora mrežnih stranica i popisu slikovnog materijala. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi. Sadržaj rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga rada.

Matični broj studenta: 10326/2015 JMBAG: 1053191540

Zagreb, 29. rujan 2020. (potpis)